

DE VREDE VAN UTRECHT ⁽¹⁷¹³⁾

Muziek uit de Spaanse Successieoorlog

THE PEACE OF UTRECHT ⁽¹⁷¹³⁾

Music from the War of the Spanish Succession

CAMERATA TRAJECTINA

Roy de Prusse, de revestir du nom de Principauté
d'Orange la partie de la Gueldres qui luy en cède par le
Traité fait aujourd'hui et d'en retenir le Titre et les
armes.

11.

Ledit Seigneur Roy Tres Chrestien et ledit Seigneur
Roy de Prusse consentent que la Reine de la Grande
Bretagne, qui a tant contribué par les soins infatigables
des Ambassadeurs Extraordinaires et Plénipotentiaires
qui sont au Congres d'Utrecht à la Conclusion de la paix
et tous autres Potentats et Princes qui voudront entrer
dans de pareils engagements puissent donner à Sa Majesté
Tres Chrestienne et à Sa Majesté Prussienne toutes
promesses et obligations de garantie de l'exécution et
observation de tout le contenu au présent Traité.

12.

Dans le présent Traité seront compris tant de la
part de Sa Majesté Tres Chrestienne, que de la part de Sa
Majesté Prussienne, tous les treize Cantons ci-dessous avec

ratifier par la Majesté Impériale, Catholique, Apostolique, et par la
Majesté Prussienne, et d'en fournir et faire échanger ici
les Actes de Ratification dans l'espace de quatre semaines
ou plus tost si faire se peut.

En Joy de quoy et pour plus grande force, lesdits
Ambassadeurs Extraordinaires et Plénipotentiaires ont
souscrit de leurs mains propres le présent Traité et
fait apposer leurs Cachets. Fait à Vrocht l'onzième
jour d'Avril l'an de grace mille sept cents treize.

Huxelley

Messager

Alde Vorhoff

Le Marschale de Bieberstein

1	La Marche du Prince d'Orange / <i>The Prince of Orange's March</i>	0:47
2	Het ontydig afsterven van William de III / <i>The untimely death of William III (1702)</i>	3:18
3	Van de Krijg / <i>About War</i>	0:28
4	Keyzers weert / <i>Kaiserswerth (1702)</i>	0:46
5	Victorielied wegens het veroveren van Venloo / <i>Song of Victory for the capture of Venlo (1702)</i>	4:27
6	Marche van Koehoorn / <i>Coehoorn's March</i>	0:45
7	Nieuw Liedt van de Spaensche Zilver-Vloot / <i>New Song about the Spanish Silver Fleet (1702)</i>	3:36
8	Vigos / <i>Vigo</i>	1:17
9	Zamenspraak over de Spaansze Zilver-Vloot / <i>Dialogue about the Spanish Silver Fleet</i>	2:14
10	† Beleg van Landauw / <i>The Siege of Landau (1704)</i>	1:53
11	Mars van Ramellie / <i>The March of Ramillies (1706)</i>	1:17
12	Dragonders Mars / <i>Dragoon March</i>	1:11
13	Vreugde Gesang op de Victorie by Oudenaarden / <i>Song of Celebration over the Victory at Oudenaarde (1708)</i>	3:37
14	*t Beleg van Rijssel / <i>The Siege of Lille (1708)</i>	0:55
15	Zamenspraak tussen de Prins Eugenius en de stad Ryssel / <i>Dialogue between Prince Eugene and the city of Lille</i>	3:54
16	† Overgaan van Ryssel / <i>The Surrender of Lille</i>	1:21
17	Triomfeer o Batavieren / <i>Triumph, o Batavians (N. Le Grand, ca. 1709)</i>	1:38
18	Lang moet Held Vendome leeven / <i>Long may the hero Vendome live (N. Le Grand)</i>	1:38
19	Zyt welkom, o dapp're Helden / <i>Welcome, o brave Heroes (N. Le Grand)</i>	1:45
20	Mars van den Prins Eugenius / <i>Prince Eugene's March (J. Clarke)</i>	0:51
21	Mars van Marlbouroug / <i>Marlborough's March</i>	1:00
22	De jonge Prins van Vrieslandt I / <i>The young Prince of Friesland I</i>	1:36
23	De Mars van Oxenster / <i>Oxenstierna's March</i>	1:31

24	De jonge Prins van Vrieslandt II / <i>The young Prince of Friesland II</i>	1:00
25	De Mars van Villars & 't Vervolg van de Mars / <i>Villars's March and its Sequel</i>	1:24
26	Marche van Boufflers / <i>Boufflers's March (J. Clarke)</i>	1:25
27	De Marschal d'Uxelles / <i>The Marshal of Uxelles</i>	1:09
28	d' Uytrechtse Vreeden / <i>The Peace of Utrecht (1713)</i>	1:16
29	Victorie Lied over de Vreede tot Utrecht / <i>Victory Song about the Peace of Utrecht</i>	4:20
30	Lof van de Vreugde Theaters / <i>In Praise of the Celebration Theatres</i>	3:40
31	De Spaansse Oorlogh / <i>The Spanish War</i>	1:03
32	Vreugden Lied op de Vreède met Spanje / <i>Song of Celebration on the Peace with Spain (1714)</i>	2:24
33	De Dom van Utreght / <i>The Utrecht Cathedral</i>	0:57
34	De verbeterde meysjes neering / <i>The Growing 'Girl Business'</i>	4:38

CAMERATA TRAJECTINA

Hieke Meppelink *soprano*

Elsbeth Gerritsen *mezzo-soprano* [34]

Nico van der Meel *tenor*

Bernard Loonen *tenor* [7/9]

Saskia Coolen *recorder*

Annelies van der Vegt *baroque violin*

Peter Frankenbergh, Gilberto Caserio *baroque oboe*

Yukiko Murakami *baroque bassoon*

Mark Geelen, Frank Anepool *baroque trumpet*

Erik Beijer *violone and timpani*

Louis Peter Grijp *lute*

De Vrede van Utrecht en de Spaanse Successieoorlog

Eventjes was Utrecht het politieke middelpunt van de wereld. Een bont gezelschap van diplomaten en hun gevolg was in de wat stijve provinciehoofdstad neergestreken om te onderhandelen over een vredesverdrag dat een einde moest maken aan de Spaanse Successieoorlog. Bij dit even ingewikkelde als bloedige conflict was een groot deel van Europa betrokken, en zelfs delen van koloniaal Amerika. De Vrede van Utrecht (1713) sloot een wereldoorlog af.

De ellende was begonnen toen de Spaanse koning in 1700 kinderloos stierf. Deze door inteelt gehandicapte telg van het Habsburgse geslacht had vlak voor zijn dood de kleinzoon van de Franse koning Lodewijk XIV als zijn opvolger aangewezen. Maar zo'n verbintenis van de Franse en Spaanse kronen was een nachtmerrie voor de rest van Europa. Frankrijk was al het machtigste land van het continent en de politiek van Lodewijk XIV kenmerkte zich door expansiedrift. In de Nederlandse Republiek herinnerde men zich maar al te goed het Rampjaar 1672, waarin Lodewijk het land bijna van de kaart had geveegd.

De Habsburgse keizer Leopold kon in 1700 ook rechten op de Spaanse kroon laten gelden. Hij eiste de kroon op voor zijn zoon en vond medestanders in Groot-Brittannië en de Nederlandse Republiek. Samen met de keizer en met Pruisen sloten ze de Grote Alliantie (Den Haag 1701). Het

was een gelegenheidscoalitie waarvoor vooral Willem III, koning van Engeland en stadhouder van Holland en andere gewesten van de Republiek, had geijverd. Beieren koos de kant van de Fransen. Er stonden toen twee machtsblokken tegenover elkaar van ongeveer gelijke militaire sterkte. Meer dan een decennium lang zou er oorlog worden gevoerd in tal van gebieden in Europa. Voor Nederland betekende de Spaanse Successieoorlog een enorme militaire inspanning. Weliswaar verliep de oorlog niet ongunstig, maar uiteindelijk werd de Republiek door de Britse bondgenoten diplomatiek afgetroefd. De Britten maakten geheime afspraken met de Fransen en gingen er in Utrecht met de buit vandoor. De gastheren konden slechts beteuterd toekijken. Het was zoals de Franse onderhandelaar Melchior de Polignac tegen de Nederlanders had gezegd: 'Men onderhandelt bij u, over u, zonder u'. De Republiek had alleen met zeer veel kosten het vege lijf gered: men had Frankrijk buiten de deur weten te houden. Maar de Gouden Eeuw was definitief voorbij. Desondanks wist de Nederlandse overheid de Vrede van Utrecht als een succes aan de eigen bevolking te verkopen. In Den Haag werden verscheidene triomfbogen en andere 'theaters' gebouwd, compleet met feestverlichting en vuurwerk. Wijn spoot gratis uit de snavels van twee ooievaars naast het stadhuis. De mensen dronken, dansten en zongen. Eindelijk was die rotoorlog voorbij! Een dansmuziekje als *d' Uytrechtse*

The Peace of Utrecht and the War of the Spanish Succession

Utrecht was briefly the political center of the world. A colorful company of diplomats and their retinue was set down in the somewhat stiff provincial capital to negotiate a peace agreement that would put an end to the War of the Spanish Succession. A large part of Europe had been drawn in to this complex and bloody conflict, even parts of colonial America. The Peace of Utrecht (1713) ended a world war. The trouble began when the Spanish king died childless in 1700. Shortly before his death, this scion of the Hapsburg family, hampered by inbreeding, had designated the grandson of the French king Louis XIV as his successor. But for the rest of Europe, an alliance that close between the French and Spanish crowns was a nightmare. France was already the most powerful country on the continent and Louis XIV's politics demonstrated a marked expansionist tendency. In the Dutch Republic, people had all too clear memories of the Disaster Year of 1672, when the Franco-Dutch War began and the Sun King nearly wiped The Low Countries right off the map.

In 1700 the Hapsburg emperor Leopold had claims to the Spanish throne as well. He demanded the crown for his son, and found supporters in Great Britain and in the Dutch Republic. Together with the emperor and with Prussia, they formed the Grand Alliance (The Hague 1701). This was a coalition of opportunity; William III, king of England

and stadtholder of Holland, had been particularly keen for it.

For the Netherlands, the War of the Spanish Succession was an enormous military endeavor. True, the war went favorably for them, but in the end the Republic was trumped by its British ally's diplomacy. The British made secret agreements with the French, and they left Utrecht carrying off the prize. The Dutch hosts were left gaping and perplexed. As the French negotiator Melchior de Polignac had said to the Dutch: 'We are negotiating with you, about you, and without you.' The Republic only just managed to escape with its life, and that at great cost: they had managed to keep the French outside the door, but the Golden Age was now over.

Nevertheless the Dutch government sold the Peace of Utrecht to its own population as a success. In The Hague, various triumphal arches and other 'theaters' were built, complete with festive lighting and fireworks. Wine flowed freely from the beaks of two storks next to city hall. People drank, danced, and sang. Finally that awful war was over! A piece of dance music like d' Uytrechtse Vreeden (The Peace of Utrecht, track 28) testifies to the general joyous mood.

Both the Peace of Utrecht and the War of the Spanish Succession left traces in Dutch musical culture. First of all, people of course sang political songs. These appeared in all sorts of inexpensive songbooks such as Triomf van Nederlandt (Triumph

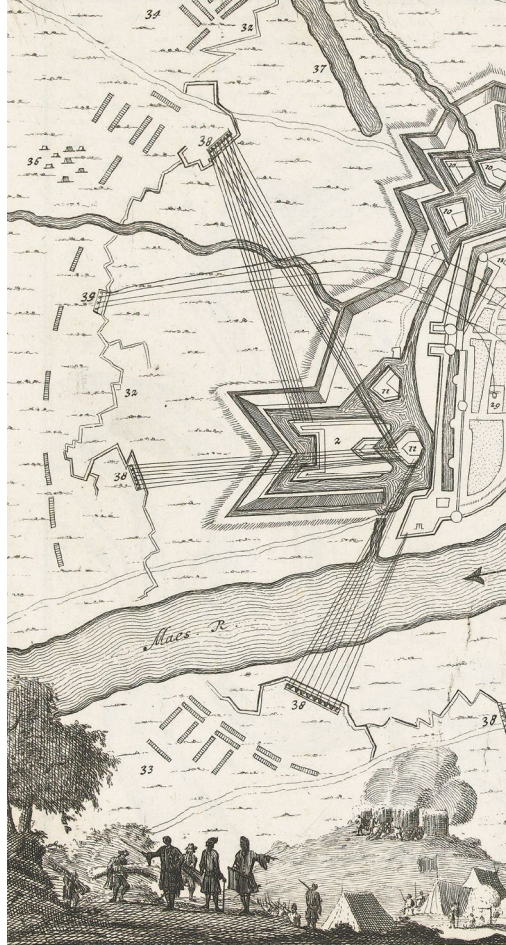

Vreedens (track 28) getuigt van de algehele vreugde. Zowel de Vrede van Utrecht als de Spaanse Successieoorlog hebben hun sporen in de Nederlandse muziekcultuur nagelaten. Ten eerste werden er natuurlijk politieke liedjes gezongen. Ze verschenen in allerlei goedkope liedboekjes, zoals *Triomf van Nederlandt*, dat zelfs geheel aan de oorlog is gewijd. De samenstellers zagen het als een vervolg op het Geuzenliedboek van meer dan honderd jaar eerder, waarin de Opstand tegen Spanje was bezongen. In *Triomf van Nederlandt* komen succesvolle veldslagen en belegeringen aan bod en worden tegenstanders bespot. Dergelijke liedjes werden op traditionele wijze gedicht op bestaande melodieën en zonder muzieknotatie gedrukt: populaire muziek voor de gewone man. Een chiquere tegenhanger was het muziekboek *Triomf der Batavieren* (ca. 1709) met continuliederen van de Amsterdamse muziekmeester Nicolas le Grand.

Een bijzondere bron voor muziek rond de Spaanse Successieoorlog vormen instrumentale bundels zoals de *Oude en nieuwe Hollantse Boeren Liedjes en Contredansen*, een reeks die vanaf 1701 in Amsterdam verscheen, vanaf 1714 gevolgd door een serie muziekboekjes met de titel *Hollantsche Schouburgh*. Bij elkaar gaat het om een repertoire van zo'n 1700 eenstemmig genoteerde eenvoudige melodieën van dansen en liederen. De boekjes waren bestemd voor enigszins bemiddelde burgers, die er plezier in hadden dergelijke

of the Netherlands), which is in fact entirely devoted to the war. The compilers saw it as a sequel to the *Geuzenliedboek* ('Beggars' Song Book), which a century earlier had sung the praises of the Dutch revolt against Spain (the Eighty Years' War). The *Triumph of the Netherlands* includes songs lauding successful battles and sieges, and mocking the enemy. Songs like these were penned in the traditional way to be sung to existing melodies, printed without music notation: popular music for the ordinary person. A more chic counterpart to this was the music book *Triomf der Batavieren* (*Triumph of the Batavians*, ca. 1709), with basso continuo songs by the Amsterdam music master Nicolas le Grand.

An important source of music related to the War of the Spanish Succession is found in instrumental collections such as the *Oude en nieuwe Hollandse Boeren Lietjes en Contredansen* (*Old and New Dutch Peasant Songs and Country Dances*), a series that was published in Amsterdam from 1701 onwards, followed from 1714 by a series of music books titled *Hollantsche Schouburgh* (*Dutch Theater*). Together these series contain a repertoire of some 1,700 tunes of dances and songs, notated monophonically. The books were intended for somewhat well-off citizens, who enjoyed playing such 'peasant songs' on their violin, flute, or oboe. The songs were by no means all from the countryside. Among them one finds airs and dances from international opera houses, by

'boerenliedjes' op hun viool, fluit of hobo te spelen. Lang niet alle liedjes waren van het platteland afkomstig. Men vindt er ook airs en dansen uit internationale opera's tussen – van Handel, Lully en Campra, om slechts enkelen te noemen. En ongetwijfeld ook de feestelijke muziek die werd gemaakt bij de vieringen van overwinningen tijdens de Spaanse oorlog. Op het eerste gezicht onverklaarbare titels als *Vigos* en *Keyers weert* verwijzen naar triomfantelijke wapenfeiten als de slag bij Vigo in Galicië (Spanje), waarbij de Britten en Nederlanders een Frans-Spaanse vloot overvielen (1702), en de verovering in hetzelfde jaar van het strategisch belangrijke stadje Kaiserswerth aan de Rijn. Opvallend zijn de vele marsen genoemd naar bevelhebbers, zowel aan geallieerde als aan Franse zijde. Zo hebben niet alleen de Engelse veldheer Marlborough en zijn keizerlijke collega Prins Eugenius van Savoye in de Nederlandse bronnen een mars gekregen, maar ook de Franse bevelhebbers Villars en Boufflers. Wonderlijk is dat melodieuze van kamp konden verwisselen. Zo was de muziek van de Mars van Boufflers oorspronkelijk gecomponeerd door de Engelse organist Jeremiah Clarke voor de gemalin van de Britse koningin, een verklaard tegenstrever van de Fransen.

Al deze melodieuze – het zijn er enkele tientallen – zijn dus eenstemmig overgeleverd, al zullen vele een meerstemmige oorsprong hebben. Ik heb ze meerstemmig gearrangeerd, meestal voor drie stemmen, zoals ze vermoedelijk werden gespeeld

aan het begin van de 18e eeuw. Voor deze cd spelen we ze met verschillende historische combinaties van instrumenten, zoals trompetten en pauken, hobo's en fagot, of blokfluit en strijkers.

De liederen en instrumentaaltjes worden op deze cd chronologisch gepresenteerd, zoals ooit in het Geuzenliedboek. Zo ontstaat een muzikale geschiedenis van de Spaanse Successieoorlog vanuit Nederlands perspectief, met een nadruk op de geallieerde successen. Ongetwijfeld zijn er soortgelijke cd's te maken vanuit het perspectief van andere landen. Ook in Duitsland en Scandinavië zijn er bijvoorbeeld marsen voor Prins Eugenius overgeleverd, en in Engeland muziekstukjes gewijd aan de hertog van Marlborough. Een interessant terrein van musicologisch onderzoek ligt hier open. Ook de Vrede van Utrecht leverde muziek op. In Nederland was er geen Handel, die een triomfantelijk *Utrecht Te Deum* voor de Engelse koninklijke familie componeerde, maar wel een rijke, brede liedcultuur. Zoals gezegd werd het verdrag ook in Nederland als een overwinning gepresenteerd. Er is in de liederen ruim aandacht voor de feestelijkheden in Den Haag en de triomfbogen die daar door de Staten Generaal, de Staten van Holland en de stad Den Haag waren opgericht. Ook in Utrecht werd uiteraard feest gevierd. De stad leefde sinds het begin van de onderhandelingen in een roes. Niet alleen bood de stad onderdak aan de talrijke diplomaten en hun gevolg, ook stroomden allerlei handelaren toe die een graantje hoopten mee te pik-

Handel, Lully, and Campra, to name just a few. The books most certainly also contain the festive music that was made to celebrate victories during the war against Spain. Initially incomprehensible titles such as Vigos and Keyers wert refer to victorious feats of arms such as the battle near Vigo in Galicia (Spain), in which the British and the Dutch overtook a combined French-Spanish fleet (1702), and the capture in that same year of the strategically important town of Kaiserswerth on the Rhine. It's striking how many marches are named for generals, on both the allied and French sides. So for example not only did the English commander Marlborough and his imperial colleague Prince Eugene of Savoy both get a march in the Dutch sources, but also the French leaders Villars and Boufflers. Amazingly, the tunes could switch sides. For instance, Boufflers's March was originally composed by the English organist Jeremiah Clarke for the consort of the British queen, who was a sworn enemy of the French.

All these melodies –there are several dozen– have come down to us as single-line melodies, although many of them have multi-voiced origins. I have arranged them that way, mostly for three voices, as they would presumably have been played at the beginning of the eighteenth century. For this CD we perform them with various historic combinations of instruments, such as trumpets and timpani, oboes and bassoon, or recorder and strings.

The songs and instrumental pieces are presented

in chronological order on this CD, as was the case with the Geuzenliedboek. This thus forms a musical history of the War of the Spanish Succession from a Dutch perspective, with an emphasis on the allied victories. Such CDs could certainly be made from the perspective of other countries. For example, marches for Prince Eugene have also been handed down in Germany and Scandinavia, and in England there are pieces of music dedicated to the Duke of Marlborough. An interesting field of musicological research awaits!

The Peace of Utrecht also produced music. The Netherlands had no Handel, who composed a triumphant Utrecht Te Deum for the English royal family, but it did have a rich and wide song culture. As mentioned above, the accord was presented as a victory in the Netherlands too. Among the songs there is a great deal of attention paid to the festivities in The Hague and the triumphal arches that were set up there for the States General, the Provinces of Holland, and the city of The Hague. And of course there were celebrations in Utrecht. The city had been in a tizzy since the start of the negotiations. Not only did the city offer shelter to the many diplomats and their retinues, but all sorts of merchants streamed in as well, hoping to nab their share of the temporary wealth. In addition, many people from out of town came by to have a look. And there was indeed a lot to see and experience. Two theaters were set up on the Mariaplaats, one for opera performances and French theater,

ken van de tijdelijke weelde. Verder kwamen tal van mensen van buiten de stad een kijkje nemen. Er was inderdaad van alles te zien en te beleven. Op de Mariaplaats waren twee theatergebouwen opgericht, een voor operavoorstellingen en Frans toneel, het andere voor een Nederlandstalig gezelschap. Het stadsbestuur had wijselijk besloten geen controle op het zedelijk gehalte van de voorstellingen te houden. Sowieso heersten er eventjes andere zedelijke normen in de stad. Dat leverde een heuse schandaalkroniek op: Augustinus Freschot's *Histoire amoureuse & badine du congres & de la ville d'Utrecht* (Amoureuze en pikante geschiedenis van het congres en de stad Utrecht). Daarin wordt beschreven hoe de gevolmachtigden de vele vrije tijd tijdens het congres vulden met visites en feesten. Aantrekkelijke dames van onduidelijke herkomst waren daarbij meer dan welkom.

Met vrouwelijke charme viel sowieso goed geld te verdienen – evenals met mannelijke charme trouwens. Bordelen en andere gelegenheden van bedenkelijk allooi rezen tijdens het Utrechtse congres als paddenstoelen uit de grond. Prostituees uit naburige steden stroomden toe, en zelfs uit het buitenland. In het laatste lied van de cd komen Utrechtse meisjes van plezier aan het woord. Zulke gouden tijden hadden ze nog niet eerder beleefd, roepen ze geestdriftig. Ze kunnen het werk niet aan en nodigen hun collegaatjes uit Den Haag, Amsterdam en Brabant uit te komen helpen. Leve de Vrede van Utrecht!

Louis Peter Grijp

Camerata Trajectina

Het ensemble Camerata Trajectina ('Utrechts muziekgezelschap', opgericht 1974) heeft naam gemaakt met haar voortdurende pleidooi voor de Nederlandse muziek vanaf de Middeleeuwen tot en met de 17e eeuw. De kern van het ensemble bestaat uit Hieke Meppelink (sopraan), Nico van der Meel (tenor), Saskia Coolen (blokfluit), Erik Beijer (gamba) en Louis Peter Grijp (luit en citer), indien nodig bijgestaan door andere musici.

Artistiek leider Louis Peter Grijp verricht onderzoek naar Nederlandse muziek op het Meertens Instituut te Amsterdam, waar hij een enorme Ne-

derlandse Liederencbank opzette. Daarnaast is hij hoogleraar Nederlandse liedcultuur aan de Universiteit Utrecht. Zijn programma's zijn veelal gebouwd rond literaire of politieke en religieuze thema's en personen. Camerata Trajectina werkte mee aan tal van Nationale Herdenkingen, vanaf de Unie van Utrecht (1979) tot aan Johannes Calvijn (2009). Een andere lijn is de samenhang tussen muziek en schilderkunst, onder meer Jan Steen (1996, Rijksmuseum te Amsterdam), Frans Hals (2004, Frans Hals Museum in Haarlem) en Jeroen Bosch (2009, *De Zeven Zonden van Jeroen Bosch* met de dichter Gerrit Komrij). Speciale aandacht gaat uit naar Nederlands muziektheater uit de Gouden Eeuw, zoals de eerste Nederlandse opera *Bacchus, Ceres & Venus* van Johan Schenck (opgevoerd in 2006), Starters zingende klucht *Lijsje Flepkous* (2007) en Haquart's bijna-opera *De Triomferende Min* (2012).

Met *De Vrede van Utrecht* maakt Camerata Trajectina een cirkel rond. Het ensemble begon zijn carrière met politieke liederen uit de Tachtigjarige Oorlog (vanaf 1568), leverde een bijdrage aan de Nationale Herdenking van de Vrede van Munster (1648) en ensceeneerde *De Triomferende Min*, die was geschreven voor de Vrede van Nijmegen (1678). Die Vrede markeerde het einde van de Hollandse Oorlog van de jonge Lodewijk XIV, wiens expansierang pas met de Vrede van Utrecht (1713) echt werd ingetoomd. Zo belichtte Camerata Trajectina de opkomst, bloei en neergang van Nederlands Gouden Eeuw vanuit muzikaal perspectief.

Camerata Trajectina gaf honderden concerten in Nederland (waaronder vele in het Oude Muziek Festival Utrecht) en Vlaanderen, in de meeste andere landen van Europa, in de Verenigde Staten en Canada, Mexico, het Midden-Oosten, Indonesië, Ghana en Marokko. Inmiddels zijn meer dan 25 cd's verschenen, de meeste op het label Globe.

Camerata Trajectina

The ensemble Camerata Trajectina (Utrecht Musical Company, founded 1974) has made a name for itself through its continuing dedication to Dutch music from the middle ages through the 17th century. The core of the ensemble consists of Hieke Meppelink (soprano), Nico van der Meel (tenor), Saskia Coolen (recorder), Erik Beijer (gamba) and Louis Peter Grijp (lute and cittern), joined as needed by other musicians.

Artistic director Louis Peter Grijp conducts research into music of the Netherlands at the Meertens Institute in Amsterdam, where he has set up an enormous Dutch Song Database. He is also professor of Dutch song culture at Utrecht University. His programs are built primarily on literary or political and religious themes and figures. Camerata Trajectina has participated in many national commemorations, from the Union of Utrecht (1979) to John Calvin (2009). Another of the group's interests is the connection between music and art, including Jan Steen (1996, Amsterdam Rijksmuseum), Frans Hals (2004, Frans

Hals Museum in Haarlem), and Hieronymus Bosch (2009, The Seven Sins of Hieronymus Bosch, with poet Gerrit Komrij). The group also pays special attention to Dutch musical theater from the Golden Age, such as the first Dutch opera Bacchus, Ceres, & Venus by Johan Schenck (performed in 2006), Jan Starter's sung farce Lijsje Flepkous (2007), and Hacquart's semi-opera De Triomferende Min (The Triumphs of Love, 2012).

With The Peace of Utrecht, Camerata Trajectina has closed the circle. The ensemble began its career with political songs from the Eighty Years' War (1568 onwards), contributed to the national commemoration of the Peace of Münster (1648) and staged The Triumphs of Love, which was written for the Peace of Nijmegen (1678). That concord marked the end of the Dutch War of the young Louis XIV, whose expansionism was truly curbed only with the Peace of Utrecht. And thus Camerata Trajectina has now illuminated, from a musical perspective, the rise, the bloom, and the fall of the Dutch Golden Age.

Camerata Trajectina has given hundreds of concerts in the Netherlands (including many in the Early Music Festival Utrecht) and in Flanders; in most of the other countries in Europe, in the US and Canada, Mexico, the Middle East, Indonesia, Ghana, and Morocco. By now they have made more than 25 CDs, most on the Globe label.

Koning Karel II van Spanje, 'de Behekste' (1661-1700). Zijn dood was de aanleiding voor de Spaanse Successieoorlog. Schilderij van Juan Mirando de Carreno, 1685.

King Charles II of Spain, 'the Bewitched' (1661-1700). His death caused the War of the Spanish Succession. Painting by Juan Mirando de Carreno, 1685.

Lodewijk van Frankrijk, hertog van Bourgondië (1682-1712), kleinzoon van koning Lodewijk XIV, broer van Philips van Anjou, die na de dood van Karel II de Spaanse kroon verwierf. Schilderij van Hyacinthe Rigaud, ca. 1704.

Louis de France, Duke of Burgundy (1682-1712), grandson of King Louis XIV, brother of Philippe d'Anjou, who became King of Spain after the death of Charles II. Painting by Hyacinthe Rigaud, ca. 1704.

Koning Lodewijk XIV van Frankrijk, de 'Zonnekoning' (1638-1715).
Schilderij van Hyacinthe Rigaud, 1701.

*King Louis XIV of France, the 'Sun King' (Roi-Soleil, 1638-1715).
Painting by Hyacinthe Rigaud, 1701.*

Willem III, koning van Groot-Britannië en stadhouder van Holland
en andere gewesten (1650-1702). Schilderij van Godfrey Kneller,
tussen 1660-1670.

*William III, King of Great Britain and Stadtholder of Holland and other
Dutch provinces (1650-1702). Painting by Godfrey Kneller, 1660s.*

Claude Louis Hector de Villars (1653-1734), maarschalk van Frankrijk. Kopie naar een schilderij van Hyacinthe Rigaud uit 1704.

Claude Louis Hector de Villars (1653-1734), marshal of France. Copy after a painting by Hyacinthe Rigaud, 1704.

Prins Johan Willem Friso van Nassau-Dietz (1687-1711), stadhouder van Friesland en Groningen, en generaal van het Staatse leger. Anoniem schilderij, ca. 1700.

Prince Johan Willem Friso van Nassau-Dietz (1687-1711), Stadtholder of Friesland and Groningen, and general of the Dutch army. Anonymous painting, ca. 1700.

Prins Eugenius van Savoye (1663-1736), opperbevelhebber van de troepen van de Duitse keizer. Anoniem schilderij, Vlaams of Hollands, ca. 1700-1710.

Prince Eugene of Savoy (1663-1736), chief commander of the troops of the German emperor. Anonymous painting, Flemish or Dutch, ca. 1700-1710.

De hertog van Marlborough (John Churchill, 1650-1722), opperbevelhebber van de Britse en Nederlandse troepen te velde. Detail uit De Slag bij Blenheim (Höchstadt, 1704), geschilderd door John Wootton ca. 1743.

The Duke of Marlborough (John Churchill, 1650-1722), chief commander of the British and Dutch troops in the field. Detail from The Battle of Blenheim (Höchstadt, 1704), painted by John Wootton ca. 1743.

1 La Marche du Prince d'Orange

Met de kroning van de Hollandse stadhouder Willem III, prins van Oranje, tot koning van Engeland (1689) werd de basis gelegd voor toekomstige allianties van de twee zeemachten, die van cruciaal belang zouden blijken in de Spaanse Successieoorlog en andere krachtmetingen met Frankrijk.

Deze mars werd volgens Philidor gespeeld bij de intrede van Willem III in Londen op 18 december 1688, tijdens de Glorious Revolution. Nog geen twee maanden later zou Willem samen met zijn vrouw Mary de kronen van Engeland, Schotland en Ierland aanvaarden. De mars was allesbehalve een neutrale melodie: er werd toentertijd een fel anti-Iers spotliedje op gezongen, 'Lilliburlero'. Vele Ieren steunden Willems schoonvader en tegenstander, de katholieke koning Jacobus, die hij pas definitief wist uit te schakelen in de Slag aan de Boyne in Ierland (1690).

Melodie en bas uit *MS Partition de plusieurs Marches* van André Philidor (1705)

2 Het ontydig afsterven van William de III

Stadhouder-koning Willem III was de belichaming van het Brits-Nederlandse bondgenootschap dat de expansiedrift van Lodewijk XIV moest beteugelen. Aan de vooravond van de oorlog met Frankrijk overleed Willem echter aan een longontsteking, een complicatie van een gebroken sleutelbeen dat hij had opgelopen bij de val van zijn paard, dat struikelde over een molshoop (1702). Ook onder de regering van Queen Anne, die Willem opvolgde, bevochten Britten en Nederlanders de Fransen schouder aan schouder. In Nederland begon na de dood van de kinderloze Willem een tweede stadhouderloos tijdperk.

Het ontydig Afsterven van William de III. Koning van Groot-Brittannië, Prins van Oranjen, Erf-Stadthouder en Capiteyn Generael der Vereenigde Nederlanden. Godzalig in den Heer ontslapen tot Kensington op den 19. Maart 1702. Oud 51 Jaar vier Maande 5 Daage.

Stemme: de Herder Piramis.

Treurt Engelandt, treurt nou, wilt u in rou beklede,
Treurt Schot en Ier, treurt Nederlandt nou mede,
Over den Britschen helt, die ter neder leyt gevelt.
Sijn onverwachte doot brengt ons tot rouwe groot.

1 The Prince of Orange's March

The coronation of the Dutch stadtholder William III, Prince of Orange, as King of England (1689) laid the foundation for future alliances of the two Sea Powers, that would be crucial in the War of the Spanish Succession and other wars with France.

According to Philidor this march was played during the triumphal entry of William III in London on 18 December 1688, during the Glorious Revolution. Not two months later William, together with his wife Mary, would assume the crowns of England, Scotland, and Ireland. The march melody was anything but neutral: at the time it was used for a stinging anti-Irish satirical song named 'Lilliburlero.' Many of the Irish supported William's father-in-law and opponent, the Catholic King James, whom William only later first decisively defeated, at the Battle of the Boyne in Ireland (1690).

Melody and bass from MS Partition de plusieurs Marches by André Philidor (1705)

2 The untimely death of William III

Stadtholder-king William III was the embodiment of the British-Dutch alliance needed to curb Louis XIV's expansionism. Just before the war with France, however, William died of a lung infection, a complication of a broken collarbone he suffered after falling off his horse, which had stumbled over a molehill (1702). Under the reign of William's successor, Queen Anne, the British and the Dutch fought the French shoulder to shoulder. The death of the childless stadtholder ushered in a second period without a stadtholder in the Netherlands.

The untimely death of William III, King of Great Britain, Prince of Orange, Hereditary Stadtholder and Captain General of the United Netherlands. Died blessed in the Lord at Kensington on the 19th of March, 1702 at the age of 51 years, four months, and five days.

Melody: the Shepherd Pyramus.

*Mourn England, mourn now, dress yourself in sorrow,
Mourn Scotsman and Irishman, and with them, the Netherlands
Mourn the British hero, who lies fallen to earth.
His unexpected death plunges us into deep grief.*

Yder gevoelt de smart nu in zijn boesem dringen;
Veel tranen barsten uyt, niemand kan hem bedwingen.
Den druk in 't harte gaet; yder toont een droef gelaet
Om den Oranje stam, die ons beschermen quam.

Een beschermer vant geloof en Protestantse wette,
Een Gideon die hem in *prijkel sette *gevaar
In het opperste gevaar tegen de vyant zwaar,
Den onvermoeiden helt in prijkkel hem heeft gestelt.

Sugt en treurt over het verlies, en stort uyt u klagten;
Den Hemel hoop ik sal ons druck versagten.
Ons hulp is van den Heer; dit is dan zijn begeert:
Dat dierbaar pant gewis de doot gestorven is.

Tekst: *Triomf van Nederlandt* (1734)

Melodie: MS Hanekuyk (1702-1730)

3 Van de Krijg

Dit is een melodie die traditioneel door Nederlandse soldaten op het slagveld werd gespeeld en gezongen, getuige het voorkomen in batailles van Nicolas Vallet (1615) en Jacob van Eyck (1644), welke laatste hem 'Ick wou wel dat den krygh an ginck' noemt.

Melodie: *Boerenlietjes* II (1703)

4 Keyzers weert

Terwijl Frankrijk en de Republiek elkaar nog niet officieel de oorlog hadden verklaard, sloeg een geallieerd leger van Nederlanders en Pruisen onder leiding van de Nederlandse opperbevelhebber Walrad von Nassau Saarbrücken het beleg van Kaiserswerth, een stadje op de rechteroever van de Rijn even ten noorden van Düsseldorf. Dit was in handen van de Fransen geraakt, die een verbond hadden gesloten met de

*The pain weighs deep on every breast;
Tears pour out, none can stop them.
The grief goes straight to the heart; all faces are sad,
Sorrowing the scion of Orange, who came to protect us.*

*A protector of the faith and of Protestant laws,
A Gideon who put himself in harm's way
In the greatest danger, against a hefty foe,
Who tirelessly put himself in the path of peril.*

*Sigh and weep over the loss, and pour out your laments;
Heaven, I hope, will soften our burden.
Our help is from the Lord; this is His will:
God's dear gift to us, now gone surely down to death.*

*Text: Triomf van Nederlandt (1734)
Melody: MS Hanekuyk (1702-1730)*

3 About War

This is a melody traditionally sung and played by Dutch soldiers on the field, as shown by its appearance in battle-pieces by Nicolas Vallet (1615) and Jacob van Eyck (1644), who titled it 'I want the war to begin.'

Melody: Boerenlietjes II (1703)

4 Kaiserswerth

While France and the Dutch Republic had not yet officially declared war on each other, an allied Dutch-Prussian army led by the Dutch field marshal Walrad von Nassau Saarbrücken laid siege to Kaiserswerth, a town on the right bank of the Rhine just north of Düsseldorf. It had fallen into the

bisschop van Keulen. Kaiserswerth was van groot strategisch belang omdat de Fransen daar de Rijn konden oversteken. Het beleg, dat begon op 16 april 1702, verliep aanvankelijk moeizaam. De belegeraars hadden tekort aan munitie en manschappen, terwijl de Fransen de belegerden vanaf de overzijde van de Rijn 's nachts konden bevoorraden. Uiteindelijk werden de problemen opgelost door de komst van nieuwe geallieerde troepen. Op 15 juni gaf Kaiserswerth zich over. De geallieerden verkregen zo de macht over de Rijn tot aan Bonn en de Fransen verloren het initiatief in het Maas-Rijngebied.

Melodie: *Boerenlietjes* IV (1709)

5 Victorieli ed wegens het veroveren van Venloo

Toen Philip d'Anjou, kleinzoon van Lodewijk XIV, de Spaanse troon besteeg, vielen ook de Spaanse Nederlanden hem toe. Franse troepen bezetten Roermond, Geldern en Venlo. Het voornemen van de Staten-Generaal om Venlo te heroveren werd gedwarsboomd door de Franse generaal Boufflers, die met manoeuvres de Nederlandse troepen in de buurt van de Dommel probeerde af te leiden. In augustus werd toch het beleg van de stad geslagen, die zich binnen een maand, op 22 september 1702, overgaf. Stevensweert en Roermond vielen spoedig daarna in Staatse handen, waarmee de Maas onder geallieerde controle kwam.

In het volgende 'victorieli ed' verliest de Franse haan de strijd tegen de Duitse adelaar. Bourbon (Lodewijk XIV) moet Italië, Spanje, Duitsland en de Nederlanden verlaten. De verovering van Venlo wordt hier op het conto van de Nederlandse bevelhebber Walrad von Nassau Saarbrücken (1635-1702) geschreven. Verder worden de graaf van Athlone (de Nederlandse bevelhebber Godard van Reede, 1644-1703) genoemd en de Franse veldheren Louis François Boufflers (1644-1711), Nicolas Catinat (1637-1712) en Louis-Joseph de Vendôme (1654-1712). Lodewijk XIV moet zijn kleinzoons Philip en Louis maar naar huis roepen, schampert het lied, voordat hun kwaad geschiedt.

Victorie li edt, wegens het veroveren van de sterke stad Venloo, door de Prins van Nassouw Zaerbreuk, 1702. Stem: O Hollant schoon gy leeft in Vree.

hands of the French, who had made an alliance with the bishop of Cologne. Kaiserswerth was of great strategic importance because it enabled the French to cross the Rhine at that point. The siege, begun on 16 April 1702, went badly at first. The besiegers were short of munitions and manpower, while the French could supply the besieged by night from the other side of the Rhine. Finally the problem was solved by the arrival of new allied troops. Kaiserswerth surrendered on 15 June. This gave the allies control of the Rhine as far as Bonn, and the French lost the initiative in the Maas - Rhine area.

Melody: Boerenlietjes IV (1709)

5 Song of Victory for the capture of Venlo

When Philip of Anjou, grandson of Louis XIV, inherited the Spanish throne, he inherited the Spanish Netherlands as well. French troops occupied Roermond, Geldern and Venlo. The aim of the States-General to retake Venlo was thwarted by the French general Boufflers, who with maneuvers tried to divert the Dutch troops to the area of the river Dommel. In August, however, the Dutch laid siege to the city, and it surrendered within a month, on 22 September 1702. The towns of Stevensweert and Roermond fell soon after that into Dutch hands, bringing the Maas back under allied control. In the following 'song of victory' the French rooster loses the battle against the German eagle. Bourbon (Louis XIV) has to leave Italy, Spain, Germany, and the Netherlands. The conquest of Venlo is here credited to the Dutch field marshal Walrad von Nassau Saarbrücken (1635-1702). Others named are the Count of Athlone (the Dutch general Godard van Reede, 1644-1703), and the French commanders Louis François Boufflers (1644-1711), Nicolas Catinat (1637-1712) and Louis-Joseph de Vendôme (1654-1712). Louis XIV had to call his grandsons Philip and Louis home, sneers the song, before anything bad happened to them.

Victory song, for the capture of the fortified city of Venlo, by the Prince of Nassau Saarbrücken, 1702. Melody: O beautiful Holland, you live in peace.

Anonieme prent van het beleg van Venlo, 1702. Duidelijk zijn de fortificaties te zien die van Venlo een 'sterke stad' maakten, en de vuurlijnen vanaf de verschansingen van de belegeraars. Op de linker Maasoever het fort Sint-Michiël, 60 jaar eerder door de Spanjaarden aangelegd. Uitgave door Pieter Mortier, Amsterdam 1702-03.

Anonymous engraving of the siege of Venlo, 1702. It shows the fortifications around the city and the firing lines from the entrenchments of the besiegers. On the left bank of the Meuse (below on the picture) is the fortress St. Michael, built 60 years earlier by the Spaniards. Published by Pieter Mortier, Amsterdam 1702-03.

Wie fruykt den trotsen Adelaer,
Zijn scherp gevlimde schigte?
Het valt voor Lodewijk te swaer:
d'Haen moet voor d'Arent swigte,
Die grijpt hem by zijn vlerk gewint,
Nu stroyt de pluyme in de wint.
Die 't alles wou regeren,
Moet nu selfs *haseleren. *vluchten

Bourbon zijn hoogmoet wert gestuyt,
Zijn val is nu voor handen.
Italien, Spangien moet hy uyt,
En ook de Nederlanden.
Verlaten moet hy 't Duytserijck;
Hem baet geweld, list noch practijk,
Kan hy geen koopluys vinden,
Die haer aen hem verbinden.

Nu is zijn koopmanschap gedaen,
Van de stede en van sloten,
Elk grijpt hem nu met magte aen,
Als leeuwe onverdrooten.
De Graef Athloon zoekt met geweld
Boufleur te dwingen uyt het velt.
Prins Walrat van Nassouwe,
Strijt voor ons lant getrouwe.

Hy rukt het Spaanse Gelderlant
Den Fransman uyt zijn klauwen;
Keysersweert heeft hy overmant,
Venloo gink hy benauwen;

*Who will clip the proud eagle's wings,
Its razor-sharp spears?
It is too much for Louis:
The rooster has to bow to the eagle,
Which grasps it swiftly by the wing,
And now the feathers are scattered to the winds.
He who wanted to rule all
Is now the one who must flee.*

*Bourbon's pride is held in check;
His fall will come soon after.
From Italy and Spain he must retreat
And the Netherlands as well.
He must leave the German Reich;
Neither power nor craft nor cunning will help him
If he can find no merchants
Who are willing to do business with him.*

*Now his business is done,
That of cities and castles;
Each now seizes him mightily
Like tireless lions.
The Count of Athlone tries to force
Boufflers from the field.
Prince Walrad of Nassau
Fights faithfully for our land.*

*He snatches Spanish Gelderland
Out of the Frenchman's claws;
He has captured Kaiserswerth,
And pressed Venlo hard.*

De internationaal vermaarde Nederlandse vestingbouwer en bevelhebber Menno van Coehoorn, die het beleg van Venlo in 1702 leidde. Schilderij naar een portret door Theodorus Netscher, 1700-1705.

The internationally-renowned Dutch military engineer and commander Menno van Coehoorn, who was in charge of the siege of Venlo in 1702. Painting after a portrait by Theodorus Netscher, 1700-1705.

Door stadig schieten, vlam en vyer
Moesten sy roepen om *quartier *genade
En aen hem overgeven,
Woude zy houde 't Leven.

Zo drayt de weerhaen; siet de kans
Bourbon int kort verkeerem.
Die de overhant behielt altans,
Gy moet nu rittireren.
Bouflers neemt voor Athloon de wijck,
Catinat in het Duytserijck;
Vendom krijgt dapper slagen,
Meer als hy kon verdragen.

Zo leeren zy het Frans gespuys
Miseracordie singe.
Roept vry u zoon zoons same thuyt,
Eer dat zy die bespringen,
Als Villeroy, die tot u schant
Gevange blijft in Hoogduyts lant,
Wie sou haer rantsoeneren?
Zy moste daer cripperen.

Tekst: *Triomf van Nederlandt* (1734)
Melodie: *Boerenlietjes V* (1710)

6 Marche van Coehoorn

Bij de verovering van Venlo in 1702 was ook de internationaal vermaarde Nederlandse ingenieur en bevelhebber Menno van Coehoorn betrokken (1641-1704). Na een gedegen voorbereiding liet hij de stad korte tijd hevig beschieten om haar vervolgens te bestormen. Coehoorn werd door vriend en vijand bewonderd

*From steady shot, flame, and fire
They had to sue for peace
And surrender to him
If they wanted to save their lives.*

*Thus spins the weathervane; see how
Bourbon's fate so quickly changes.
Who once held the upper hand,
You must now retreat.
Boufflers flees from Athlone,
And Catinat the same in Germany;
Vendôme suffered valiant attacks,
More than he could bear.*

*That's how the French rabble
Learned to sing Misericordia.
Call your grandsons home
Before they're attacked,
Like Villeroy, who to your shame
Still lies imprisoned in Germany –
Who would give them rations?
They would perish with hunger.*

*Text: Triomf van Nederlandt (1734)
Melody: Boerenlieties V (1710)*

6 Coehoorn's March

The conquest of Venlo in 1702 also involved the internationally-renowned Dutch engineer and commander Menno van Coehoorn (1641-1704). After thorough preparations he had the city heavily shelled before assaulting it. Both friend and foe admired Coehoorn's fortifications expertise. The

als vestingbouwkundige. Een sterk staaltje van vijandelijke bewondering leverde de Franse bevelhebber Vauban, zelf ook vestingbouwkundige. Nadat Coehoorn in een eerdere oorlog het door hem zelf gebouwde Fort William bij Namen tot het uiterste tegen de Fransen had verdedigd maar het tenslotte moest opgeven, hernoemde Vauban het tot Fort Coehoorn.

Melodie: *Boerenliedjes* XI (1713)

7 Nieuw Liedt van de Spaansche Zilver-Vloot

Dit lied heeft betrekking op de Slag bij Vigo in Galicië (1702), waarbij Engelse en Hollandse schepen de Spaanse zilvervloot vernietigden en tevens de Franse oorlogsschepen die hem moesten beschermen. Een gecombineerde Engels-Nederlandse vloot had op de terugtocht van een mislukte aanval op de Spaanse havenstad Cadiz vernomen dat de Spaanse vloot die de zilverbrenningen uit Amerika naar het moederland had gebracht, afgemeerd lag in de baai van Vigo in Galicië. Daar lag ook de Franse oorlogsvloot die de Spanjaarden tijdens hun overtocht had geëscorteerd. Als de Engelsen en Hollanders de baai binnenvoerden, zitting de Fransen en Spanjaarden als ratten in de val. Ze hadden weliswaar een ketting over het water gespannen, maar die wordt doorbroken. Het Fort Rande, dat dit vanaf de oever met kanonvuur had moeten voorkomen, wordt door Engelse grenadiers bestormd en veroverd. De Engelsen en Hollanders vernietigen de Franse en Spaanse schepen totaal en de buit is aanzienlijk. Hoe begerig zullen de soldaten en matrozen de buit verdelen, stelt de lieddichter zich voor, en wat zullen hun vrouwtjes thuis blij zijn!

Een Nieuw Liedt van het Ruineeren en Verbranden van de Spaansche Zilver-Vloot.

Stem: Wel Mieke stout, enz.

Wat vreugden groot
Hoord men aan alle zyden!
Wilt u nu dog verblyden,
Want de zilvere vloot
Is uit de Fransche hand;
Roept Viva aan alle kant!
Haar beste oorlog schepen

French commander Vauban, himself a fortifications expert, gave strong proof of such respect for an enemy: in an earlier war, Coehoorn had defended to the end against the French a fort he'd built himself, Fort William, near Namur. When in the end he had to surrender, Vauban renamed the place Fort Coehoorn.

Melody: Boerenlieties XI (1713)

7 New Song about the Spanish Silver Fleet

This song has to do with the Battle of Vigo in Galicia (1702), in which English and Dutch ships destroyed the Spanish silver fleet and the French warships that were supposed to protect them. A combined English-Dutch fleet on the way back from a failed attack on the Spanish harbor town of Cadiz learned that the Spanish fleet that had brought the silver proceeds from America to the motherland lay moored in the bay of Vigo in Galicia. With them lay the French war fleet that had escorted the Spaniards during their voyage. As the English and the Dutch sailed into the bay, the French and the Spaniards sat like rats in a trap. They had stretched a chain across the water, but the attackers broke through it. This should have been prevented by cannon fire from Fort Rande on the banks, but the English grenadiers stormed and conquered it. The English and the Dutch destroyed the French and Spanish ships and the booty was substantial. How eagerly the soldiers and sailors will divide the spoils, the songwriter imagines, and how happy their women at home will be!

A New Song about the Ruination and Burning of the Spanish Silver Fleet.

Tune: Mieke the bold, etc.

What great celebration
Is heard from all sides!
Rejoice with us,
For the silver fleet
Is out of French hands;
Shout hurrah from every corner!
Their best warships

De zeeslag in de Baai van Vigo (1702). Engelse en Hollandse schepen varen zij aan zij de baai binnen om de Spaanse zilvervloot met zijn Franse escorte aan te vallen. Anoniem schilderij, ca. 1705.

The sea battle in Vigo Bay(1702). English and Dutch ships sail side by side, attacking the Spanish silver fleet and its French escort. Anonymous painting, ca. 1705.

Dieze meenden weg te slepen
Hebben wy verbrand.

Voor Vigos lag
De Fransche schepen alle,
Aan weerszey sterke wallen,
En daar by men zag
Een groote ketting *baar, *duidelijk
Die daar gespannen waar
Om daar niet by te komen,
Maar wy zeilden zonder schroomen
Die haast van malkaar.

't Kanon geplant
Schoot magtig op ons schepen,
Maar wy hebben gesmeeten
Haar wel haast van strand;
Men kreeg haar battery
En het kanon daar by,
Zo dat de Spaanze en Franszen
Wel haar haast moesten verschansen
Wildenze gaan vry.

Het schrikkelyk vier
Dat men zag op de Schepen;
De Fransche heel benepen
Riepen om *kwartier. *genade
Men vogt aan alle kant,
Men stak daar in den brand
Negen schepen te gaare
En vier stieten ook aldaare
Aen stukken tegen strand.

*That they meant to bring home –
We've burned them instead.*

*It was at Vigo that
All the French ships lay,
Strong walls on either side
And what's more,
A big chain, strung clearly
Across the water
To keep us out,
But we sailed through fearlessly,
The chain burst apart.*

*The cannon they'd set up there
Shot hard at our ships,
But we quickly chased them
From the beach.
We won their battery
And also the cannons,
So that the Spanish and French
Had to entrench quickly
To save their lives.*

*Frightful fire was
Seen on the ships;
The fearful French
Called for mercy.
Men fought from all sides
Setting on fire
Nine ships altogether,
And four also smashed
In pieces against the shore.*

*De zeeslag in de Baai van Vigo (1702), volgens zeeschilder
Ludolf Bakhuizen.*

*The sea battle in Vigo Bay (1702), according to the Dutch marine painter
Ludolf Bakhuizen.*

Doen heeft men klaar
Nog elf zilver-schepen
Met eene weg gaan slepen,
Die nog lagen daar,
En zes raakten in brand
En aan stukken tegen strand,
Maar men hoopt nog gewisze
Het zilver daar uit te viszen
Voor ons abundant.

Zo ziet men dat
De hoogmoed komt te vallen:
Den Fransman dogt ons alle
Maar te krijgen vat.
Maer men ziet t'alle kant
Te water en te land,
Dat men zo komt floreeren.
Gedankt is den Heer der Heeren
Voor zijne bijstand.

Wat zullen daar
Soldaat en bootsgezellen
Het buit-geldetje tellen
Daar onder malkaar.
Zo, vrouw en vrysters zoet,
Houd nu maar goede moed:
Gy zult haast voor 't verlangen
U beminde lief ontfangen
Met een kist vol goed.

Tekst: *De groote nieuwe Hollandsche Bootsgezel* (z.j.) Melodie: *Boerenlieties* IV (1709)

*Still in the bay
Lay another eleven silver ships
That were carried away
All in one blow.
Six caught fire
In pieces against the shore;
We hoped
To salvage the silver
That was there in such plenty.*

*So one sees
How pride comes before a fall:
The Frenchman thought that
We were there for the taking.
But one sees on all sides
On water and on land
That we are flourishing.
Thanks be to the Lord of Lords
For his aid.*

*How the
Soldiers and sailors
Tally up the booty
There among themselves.
So, wives and lovers,
Keep up a good mood:
Soon your desires will be met
As you receive your beloved
With a chest full of spoils.*

Text: De groote nieuwe Hollandsche Bootsgezel (s.a.) Melody: Boerenlieties IV (1709)

8 Vigos

De havenstad Vigo wordt in de oude Nederlandse bronnen consequent Vigos genoemd. Ook dit stukje zal dus op de Slag bij Vigo betrekking hebben. Het enthousiasme in de Republiek over de buitgemaakte zilvervloot moet groot zijn geweest. In werkelijkheid viel de buit wat tegen, omdat ten tijde van de overval de Spanjaarden het meeste zilver al veilig aan land hadden gebracht.

Melodie: *Boerenlietjes* III (1708)

9 Zamenspraak over de Spaansze Zilver-Vloot

In dit spotlied krijgt koning Lodewijk XIV het slechte nieuws over de slag bij Vigo te horen. De bode durft het hem nauwelijks te vertellen. De koning ziet de toekomst somber in, ook al doet een raadsheer hem een eenvoudige oplossing aan de hand: extra belastingen heffen om de oorlog te kunnen voortzetten.

Een Zamenspraak tusschen den Koning van Vrankryk, zyn Kamer-Bewaarder en Raads-Heeren, over het Verlies van de Spaansze Zilver-Vloot.

Stem: Truitje, myn zoete Engelin.

Koning van Vrankryk:

Och och! Wat of myn zo ontsteld:

Ik hoor op 't hof een groot *geweld. *drukte

't Is of sy 't mij niet en derven zeggen.

Ik zie wel dat' er is *geen deeg. *niet in orde

Komt, spreekt wat is er in de weeg.

Wilt het mijn uitleggen

*Van stonden aan. *meteen

Boode:

Wel als ik het dan zeggen moet:

U gantsche magt leid onder voet,

Want heel u vloot en Spaansze zilver-schepen,

8 Vigo

The harbor town of Vigo was consistently spelled Vigos in the old Dutch sources, so this piece too had to do with the Battle of Vigo. The seizing of the silver fleet must have made for great excitement in the Republic. In reality the booty was a bit of a disappointment, because at the time of the seizure the Spaniards had already brought most of the silver safely to land.

Melody: Boerenlieties III (1708)

9 Dialogue about the Spanish Silver Fleet

In this satirical song King Louis XIV hears the bad news about the battle at Vigo. The messenger scarcely dares tell him. The outlook is gloomy for the king, although an advisor offers him a simple solution: raise extra taxes to continue the war.

A Dialogue between the King of France, his Chamberlain and Advisors, about the Loss of the Spanish Silver Fleet.

Tune: Trudy, my sweet little angel.

King of France:

Oh, oh! What upsets me so:

I hear such an uproar at the palace.

It's as if they don't dare tell me.

I can see well enough that something's amiss.

Come, tell me what's happening.

Explain it to me,

And right now.

Messenger:

Well if I have to tell you:

All your might lies underfoot

Because your enemies yonder

Die hebben uw vyanden daar
Berooft en ook verbrand te gaar
En de rest weg gaan slepen
Na Engeland toe.

Koning:

Och! Och! Hoe trild mijn ingewand!
Is dan mijn schooner vloot van kant?
Is daar niet een schip meer over gebleven?
Hebben zy al het zilver daar,
Zo zullen zy toekomende jaar
Mijn wel anders doen beven!
O groot verlies!

Raads-Heer:

O! Majesteit, ontsteld zo niet:
Gy hebt een magtigh groot gebied,
Daar is wel middel om geld te *fineeren. *bijeenbrengen
Men heeft veel pagten op-gesteld,
Daar gy u volk weer mee in 't veld
Krijgen kunt na begeeren.
Gebied haar maar.

Koning:

Ik vrees dat men 't nog maken zult
Dat' er zal komen een tumult.
Ik geef de moed byna schier heel verlooren;
Overlegt het nu, zo gy wild.
De vloot is weg en 't geld verspild
En ik ben braaf geschooren.
Het is verbruut.

Tekst: *De groote nieuwe Hollandsche Bootsgezel* (z.j.)

Melodie: *Boerenlietjes IV* (1709)

*Have robbed and burned
Your whole fleet and the Spanish silver ships
And dragged the rest
Off to England.*

King:

*Oh oh! How my innards tremble!
Is then my lovely fleet destroyed?
Is there not one ship more left over?
If they have all that silver
Then next year they will also
Make me shake with fear.
Oh what a great loss!*

Advisor:

*Oh your majesty, don't be so alarmed:
You have a mighty great empire,
There's a way to raise the money.
Many taxes have been levied
So that your men can again
Have their way on the battlefield.
They're at your command.*

King:

*I fear what people will do,
That an uproar will come out of it.
I have just about given up hope;
Just think something up, if you want.
The fleet is gone and the money lost
And I'm shorn like a sheep.
It's wretched!*

*Text: De groote nieuwe Hollandsche Bootsgezel (s.a.)
Melody: Boerenlieties IV (1709)*

10 t Beleg van Landau

Het belangrijkste wapenfeit van het jaar 1704 was de slag bij Höchstädt (of zoals de Engelsen zeggen: bij Blenheim) in Beieren. De hertog van Marlborough was daar met zijn Engels-Nederlandse leger heen gemarcheerd om te verhinderen dat de Fransen naar Wenen zouden optrekken, gesteund door de hertog van Beieren. Marlborough versloeg de Fransen, samen met de keizerlijke troepen onder leiding van Prins Eugenius van Savoye. Daarna sloegen de geallieerden het beleg van Landau, een stad in de Palts die in Franse handen was. Landau was strategisch gelegen in die zin dat het de toegang tot Frankrijk vanuit Duitsland afsloot. Het beleg stond onder leiding van markgraaf Lodewijk Willem van Baden-Baden (1655-1707), een bondgenoot die niet erg hoog werd aangeslagen door Marlborough en Eugenius. De vesting Landau, kort tevoren aangelegd door de beroemde Franse ingenieur Vauban en verdedigd door de ervaren luitenant-generaal Laubanie, was niet eenvoudig in te nemen, te meer daar de omgeving drassig was en het die herfst bovendien veel regende. Het duurde maar liefst 77 dagen voordat Laubanie de stad op 25 november 1704 overgaf – veel te lang naar de zin van Marlborough.

Melodie: *Hollantsche Schouburgh* I (1714)

11 Mars van Ramelie

Bij het dorp Ramillies (in oude Nederlandse teksten Ramelie of Ramelies genoemd) in Waals Brabant, even ten noorden van Namen, werd op 23 mei 1706 een van de belangrijkste veldslagen van de Spaanse Successieoorlog geleverd. Onder leiding van Marlborough versloeg een Engels-Nederlands-Deense combinatie van 62.000 manschappen een ongeveer even groot Frans-Beiers-Spaans leger onder de Franse bevelhebber Villeroi. De overwinning was een van Marlboroughs grootste successen. Villeroi werd nadien vervangen door Vendôme. Nu het Franse leger zo vernietigend was verslagen, viel de geallieerden het grootste deel van de Zuidelijke Nederlanden in handen.

Melodie: *Boerenlietjes* VIII (ca. 1711)

10 The Siege of Landau

The most important military feat in 1704 was the battle of Höchstädt (or as the English say, the battle of Blenheim) in Bavaria. The Duke of Marlborough marched there with his English-Dutch army to prevent the French from moving on Vienna, supported by the Duke of Bavaria. Marlborough, along with the imperial troops led by Prince Eugène of Savoy, defeated the French. Then the allies besieged Landau, a city in the Palatinate that was in French hands. Landau's location was strategic in that it blocked access to France from Germany. The siege was led by Margrave Louis William of Baden-Baden (1655-1707), an ally not highly thought of by Marlborough or Eugène. The Landau fortifications, constructed shortly before by the famous French engineer Vauban and defended by the experienced lieutenant-general Laubanie, was not easy to capture, all the more because the area was marshy and moreover it rained a lot that autumn. It took at least 77 days before Laubanie surrendered the city on 25 November 1704 – far too long, in Marlborough's opinion.

Melody: Hollantsche Schouburgh I (1714)

11 The March of Ramillies

On the most important battles of the War of the Spanish Succession was fought on 23 May 1706 near the village of Ramillies (spelled Ramelie or Ramelies in old Dutch texts) in Wallonian Brabant, just north of Namur. Under Marlborough's leadership, an English-Dutch-Danish combination of 62,000 troops defeated an equally large French-Bavarian-Spanish army under the French commander Villeroi. The victory was one of Marlborough's greatest successes. Villeroi was subsequently replaced by Vendôme. Now that the French army was so decisively beaten, most of the Southern Netherlands fell into allied hands.

Melody: Boerenlietjes VIII (ca. 1711)

12 Dragoners Mars

Dragonders waren oorspronkelijk bereden infanteristen. Zij hadden een musket, een pistool, een sabel en een schop bij zich, waarmee zij als echte infanteristen loopgraven konden graven. De paarden die de dragonders hadden waren goedkoop en dienden louter voor snel transport. Ten tijde van de Spaanse Successieoorlog waren de dragonders inmiddels geëvolueerd tot lichte cavalerie.

Melodie: *Hollantsche schouburgh* III (1716)

13 Vreugde Gesang op de Victorie by Oudenaarden

In april 1708 smeedden de geallieerde veldheren Marlborough en Eugenius van Savoye samen met de Hollandse raadpensionaris Anthonie Heinsius in Den Haag een plan om de Fransen gezamenlijk een beslissende slag toe te brengen. Dit bleek des te meer noodzakelijk toen de Fransen zich onverwacht van Brugge en Gent meester maakten. Het treffen vond uiteindelijk op 11 juli plaats bij de stad Oudenaarde in Oost-Vlaanderen, die de Fransen dreigden te belegeren. In de ingewikkelde slag betoonde Marlborough zich wederom een groot veldheer, loyaal gesteund door Eugenius en de Nederlandse troepen onder bevel van Hendrik van Nassau Ouwerkerk. In de Franse leiding heerste spanning tussen de ervaren bevelhebber Vendôme en de kleinzoon van de Zonnekoning, Louis de Bourbon, die vanwege zijn afkomst boven Vendôme was gesteld maar minder verstand van militaire zaken had. De Fransen leden zware verliezen en vluchtten in wanorde naar Gent en Frankrijk.

Vreugde Gesang, gemaekt op de grote en volkome Victorie, die den Hertog van Marlbourg en den Veld-Marschalk Heer van Ouwerkerk hebben bevogten tegen de Fransen onder de Hertog van Vendome, by Oudenaarden aen de Rivier de Schelde, op den 11 July 1708.

Voys: Wat ziet men niet al vreugde maken.

Wat hoord men niet al blyde mare
Nu weder in ons Nederland,
Gelyk de Faem ons komt verklaren,
Hoe dat wy hebben de overhand,
Door Godes zegen nu voorware,
Weder behaelt op den vyand.

12 Dragoon March

Dragoons were originally mounted infantrymen. They were armed with a musket, a pistol, a sabre, and a shovel, with which they could dig trenches like real infantrymen. Their horses were cheap and served merely as fast transportation. By the time of the Spanish Succession the dragoons had evolved into light cavalry.

Melody: Hollantsche schouburgh III (1716)

13 Song of Celebration over the Victory at Oudenaarde

In April 1708 the allied commanders Marlborough and Eugene of Savoy together with the Dutch Grand Pensionary Anthonie Heinsius in The Hague forged a plan to draw the French into a decisive battle. This appeared all the more necessary when the French unexpectedly took Bruges and Ghent. The encounter eventually took place on 11 July near the town of Oudenaarde in East Flanders, which the French threatened to besiege. In the complex battle, Marlborough once again showed himself to be a great commander, loyally supported by Eugene and the Dutch troops under the command of Hendrik van Nassau Ouwerkerk (or Lord Overkirk, as the English used to call him). In the French command tension arose between the experienced commander Vendôme and the Sun King's grandson, Louis de Bourbon, who was ranked above Vendôme because of his noble birth, but had less understanding of military matters. The French suffered heavy losses and fled in chaos to Ghent and to France.

Song of Celebration, upon the great and total victory that the Duke of Marlborough and Field Marshal Lord Overkirk fought against the French under the Duke of Vendome, near Oudenaarde on the river Scheldt, on the 11th of July, 1708.

Melody: What don't you see when people celebrate.

*What wonderful news was heard
Now again in our Netherlands,
As Fame arrived to explain to us
How we had the upper hand,
Through God's blessing, now truly on us,
And again defeated the enemy.*

De hertog van Marlborough (in rode jas op schimmel) tijdens de Slag bij Oudenaarde (1708). Schilderij van John Wootton (1686-1765).

The Duke of Marlborough (in red coat on grey) at the Battle of Oudenarde (1708). Painting by John Wootton (1686-1765).

Marlenbourg, dien held verheven,
En Ouwerkerk wyd vermaerd,
Lag met haer leger daer beneven
In 't Brabands dal by Oudenaerd'.
Tot stryden waren zy genegen
En voor de Fransman niet vervaart.

Den Fransen Hertog van Vendome
Lag met zyn leger daer seer ras
Aen de rivier den Dender stroomde,
Om ons te snyden af de pas.
Het scheen zy hadden voor ons geen schroomen,
Maer het een France furie was.

Het ging daer lustig op een stryden,
Men zag daer niet als vlam en vier
Uyt grof canon aen wederzyden,
Ook met de zabel en rapier.
Men kreeg den vyand tussen beyden
En bragten haer in groot dangier.

Al onse helden en soldaten
Waren kloekmoedig in het veld
En smeten lustig handgranaten,
Waer door den vyand wierd gekneld.
Zy gingen vlugten t'onzer baten,
Ruymen met schanden uut het veld.

Veertien duyzend zynder gebleven,
Verstrooyd, verdrongen en gedood,
Agt duyzend krygs gevangen neven,
Van onsen vyands magten groot,

*Marlborough, that exalted hero,
And Overkirk, widely famed,
Lay with their armies alongside
In the Brabant valley near Oudenaarde.
They were keen for battle
And not in fear of the French.*

*The Frenchman Duke of Vendome
Lay with his army
Along the river Dender
To cut us off at the pass.
It seems they had no fear of us,
But it was just French bluster.*

*The battle began with gusto,
Nothing but flame and fire to see,
From great cannons on both sides,
And with saber and rapier.
They drew the foe twixt one and the other
And cast them in grave danger.*

*All our heroes and soldiers
Were brave in the field,
And merrily lobbed hand-grenades
That crushed the enemy.
They took to flight, to our advantage
Emptying the field in shame.*

*Fourteen thousand remained,
Scattered, drowned, and killed,
Along with eight thousand prisoners,
Out of our enemy's great forces,*

De slag bij Ramillies (1706), door de in paarden en veldslagen gespecialiseerde Hollandse schilder Jan van Huchtenburg, die opdrachten ontving van Prins Eugenius van Savoye en koning Willem III.

The Battle of Ramillies (1706), by the Dutch painter Jan van Huchtenburg, who specialized in horses and battles, and received commissions from Prince Eugene of Savoy and King William III.

En de rest op de vlugt gedreven,
So raekt de Fransman in den nood.

Tenten, canon, ende bagagie,
Veertig standaerden kregen wy,
Veel keteltrommen met couragie,
Met veertig vaendelen daer by,
Het was voor ons goe avantagie,
Nevens al haar artillery.

Sa lustig nu, vroome soldaten,
Bedryft nu vreugd aen alle kant.
Het is tot glorie van de Staten
En Coningin van Engeland.
Wilt zingen, springen boven maten,
Nu dat wy hebben de overhand.

Tekst: *Het vermakelyk Bagyn-hof, of den Hollandschen Edelman* (1710)

Melodie: *Boerenlieties IV* (1709)

[14] 't Beleg van Rijssel

Na hun eclatante overwinning bij Oudenaarde konden de geallieerden eindelijk Frankrijk binnenvallen. Ze lieten het oog vallen op Lille (Rijssel in het Nederlands), de grootste stad van Noord-Frankrijk. Het had de sterkste citadel van Europa, 'la reine des citadels', een meesterwerk van vestingbouwkundige Vauban. Prins Eugenius sloeg het beleg op 13 augustus 1708, terwijl Marlborough met een leger voor dekking zorgde. Hij moest het Franse leger onder Vendôme op afstand houden. Dat lukte, waarna Vendôme het over een andere boeg gooide en de geallieerde aanvoerlijnen probeerde af te snijden. Met veel moeite wisten de geallieerden dat te voorkomen.

Melodie: *Boerenlieties* ed. Mortier V (1709)

*And the rest put to flight,
Thus the French fall into disaster.*

*Tents, cannons, all their gear,
And forty standards came our way,
Many a kettledrum, courageously captured,
And forty banners too,
All to our good advantage,
Along with their artillery.*

*So now be happy, you brave soldiers
Let celebrations break out on all sides.
It's all for the glory of the Dutch States
And the Queen of England.
Sing, and jump for joy,
Now that the victory is ours.*

*Text: Het vermakelyk Bagyn-hof, of den Hollandschen Edelman (1710)
Melody: Boerenlieties IV (1709)*

[14] The Siege of Lille (Rijsel)

After their striking victory at Oudenaarde the allies could finally invade France. They cast their eye on Lille (Rijsel in Dutch), the largest city in northern France. It had the strongest citadel in Europe, 'the queen of citadels,' a masterpiece of Vauban's engineering works. Prince Eugene launched the siege on 13 August 1708 while Marlborough provided army cover. He had to keep the French army under Vendôme at a distance. That succeeded, after which Vendôme changed direction and tried to cut off the allied supply lines. With great effort the allies managed to prevent this.

Melody: Boerenlieties ed. Mortier V (1709)

15 **Zamenspraak tussen de Prins Eugenius en de stad Ryssel**

Een lied waarin het beleg wordt weergegeven als een dialoog tussen de stedenmaagd van Lille en haar vurige 'minnaar', belegeraar Prins Eugenius.

Eugenius:

God geeft u goeden dag,
Rijssel, gy schoone steede.
Ik breng tot uw geklag,
Veel duysent knegte mede.
Wel edele Jonkvrouwe,
Mijn jonk hert van liefde brant.
Help myn dog uyt den rouwe,
Of anders raak ik van kant.

Ryssel:

Myn Heer, ik heb u verstaan.
Zyt gy den prins Eugene,
Zo wil maer stil heen gaen,
Eer gy loopt blaeuwe scheenen.
Dat sou mijn jammer spyte,
Dat soo een Prins valjant,
Mijn dat sou gaen verwyten,
En verlaten mijn met schant.

Eugenius:

Betrouwt maer op Bourbon
En op u sterke wallen.
Hondert stucken canon,
Die sal ik strak doen brallen,
Bommen en *karkassen *brandbommen
En vierwerke kleyn en groot, Die sullen u wel treffen
En u brengt in de noot.

Tekst: *Het Hardersstaffe* (ca. 1718)

Melodie (Ryssel ghy Lely schoon): *Boerenlieties V*
(1710)

15 Dialogue between Prince Eugene and the city of Lille (Rijsel)

A song in which the siege is presented as a dialogue between the city of Lille (Rijsel) as a maiden and her ardent 'lover', the besieger Prince Eugene.

Eugene:

*God give you a good day,
Lille, you lovely city.
I bring, to your sorrow,
Many thousands of men.
O noble lady,
My young heart burns with love.
Help me then out of my grief,
Or otherwise I will perish.*

Lille:

*My Lord, I understand you.
If you are Prince Eugene,
Then please leave quietly
Before you are rejected.
That would so distress me,
That a prince so valiant
Should so reproach me
And leave me with shame.*

Eugene:

*Rely on Bourbon
And on your mighty walls.
The hundred cannonpieces
That I shall soon let roar, Bombs and firebombs,
And ordnance small and great,
These will hit their mark
And bring you disaster.*

*Text: Het Hardersstafje (ca. 1718)
Melody (Ryssele ghy Lely schoon): Boerenliedjes V
(1710)*

De citadel van Lille, ontworpen door de befaamde Franse vestingbouwkundige Vauban (Sébastien Le Prestre, markies van Vauban, 1633-1707). Plattegrond uit 1709.

The citadel of Lille, designed by the famous French military engineer Vauban (Sébastien Le Prestre, Marquis de Vauban, 1633-1707). Plan from 1709.

Ryssel:

Prins, doet maer u best;
Laet u canonnen kraken.
Breekt gy by dag de vest,
By nagt sal ikse make.
Gy mag vry dapper schieten,
Maer ik vrees dat u gewelt
In kort haest sal verdrieten,
En kost jouw menig helt.

Eugenius:

Sa dan, mijn canonniërs,
So maekt nu bateryen,
En gy, mijn bombaerdiers,
Wilt de stad niet myden;
Steek liever in de brande
Kerke, kloosters en capel.
Schiët de heele stad in schande,
Want sy toonen haar rebel.

Ryssel:

Borgers, hout goede moet
En bid God al te samen,
Dat hy door Christus bloet
Als een barmhertig vader
Vergeeft dog onse sonden
En misdaet groot en klyn,
Die door Christus dierbaer wonde,
Ons sal helpen uyt de pyn.

Lille:

*Well, prince, do your best;
Let your cannons squawk.
If you break the defenses by day
I'll rebuild them by night.
You may shoot bravely as you wish,
But I fear that your violence
Will soon bring you grief
And cost you many a young hero.*

Eugene:

*Come on then, my cannoneers,
Assemble your batteries,
And you, my bombadiers
Don't spare the city,
But set fire
To churches, cloisters, and chapel.
Cast the whole town into shame,
For showing their resistance.*

Lille:

*Citizens, keep up your courage
And pray as one to God,
That he, through the blood of Christ
And as a merciful father
Will forgive our sins
And our misdeeds both large and small,
Which, through Christ's precious wounds,
Will deliver us from this torment.*

Kaart van het beleg van Lille (1708) door de geallieerden, door Jacobus Harrewijn (Brussel, 1709). De ster rechtsboven de stad is de citadel van Vauban.

Map of the siege of Lille (1708) by the allied forces, by Jacobus Harrewijn (Brussels, 1709). The star in the right upper corner of the city is the citadel by Vauban.

16 t Overgaan van Ryssel

Het beleg van Lille vorderde langzaam maar zeker, ondanks de kundige verdediging van de Fransen onder leiding van Boufflers. Beroemd is een actie van Franse dragonders, die 's nachts in vermomming een aanzienlijke hoeveelheid munitie de stad binnen wisten te rijden. Eugenius raakte zwaar gewond bij een aanval op de stadsmuren, waarna Marlborough de leiding overnam. Op 22 oktober 1708 gaf Boufflers de ernstig verzwakte stad over en trok hij zich terug op de citadel. De Fransen trachtten de citadel te redden door de belegeraars weg te lokken met een aanval op Brussel, maar dat liep door listig ingrijpen van Marlborough op niets uit. Op 9 december gaf Boufflers de citadel over, na een beleg van bijna vier maanden. Dezelfde dag al marcheerden de geallieerden naar Gent, dat nog steeds in Franse handen was, en namen ook die stad in. Het was pas begin januari dat de manschappen naar hun winterverblijven konden gaan.

Melodie: *Hollandsche Schouwburg* I (1714)

17 Triomfeer o Batavieren

De overwinning bij Oudenaarde en de inname van Lille werden in de Republiek met groot enthousiasme begroet, getuige ook enkele overwinningszangen van de Amsterdamse muziekmeester Nicolas le Grand in zijn boek met kunstige continuoliederen, *Triomf der Batavieren, bestaande in eenige Oorlogszangen, Minnezangen en Drinklieden* (ca. 1709). Het eerste lied moet betrekking hebben op de Slag bij Oudenaarde (1708). Marlborough, opperbevelhebber van de Britse en Nederlands troepen, wordt met name genoemd. Met de 'Nassousschen Held' zal Hendrik van Nassau-Ouwerkerk zijn bedoeld, die de Nederlandse troepen aanvoerde. De 'Duitschen Held' is dan de keizerlijke veldheer Eugenius van Savoye.

Triomfeer o Batavieren,
Triomfeer Nassouschen Held,
Met Prins Marlborough in het veld.
Triomfeer o Duitschen Held,
Triomfeer o Batavieren,
Triomfeer al t'zaam in't veld.

Uit: N.F. le Grand, *Triomf der Batavieren* (ca. 1709)

16 The Surrender of Lille

The siege of Lille proceeded slowly but surely, despite the masterful defences of the French under Boufflers's command. One famous action was by the French dragoons, who disguised and by night managed to ride a considerable quantity of munitions into the city. Eugenius was seriously wounded during an attack on the city walls, after which Marlborough took over command. On 22 October 1708 Boufflers surrendered the badly-weakened city and retreated to the citadel. The French tried to save the citadel by luring the besiegers away with an attack on Brussels, but that came to nothing, thanks to clever intervention by Marlborough. On 9 December Boufflers surrendered the citadel, after a siege of almost four months. The same day the allies marched to Ghent, which was still in French hands, and took that city as well. It was not until the beginning of January that the men could return to their winter homes.

Melody: Hollandsche Schouwburg I (1714)

17 Triumph, o Batavians

The victory at Oudenaarde and the taking of Lille were greeted in the Republic with great enthusiasm, as seen also in several victory songs by the Amsterdam music-master Nicolas le Grand in his book of artful continuo songs, Triomf der Batavieren, bestaande in eenige Oorlogzangen, Minnezangen en Drinkliederen (Triumph of the Batavians, consisting of several war songs, love songs, and drinking songs, ca. 1709). The first song refers to the Battle of Oudenaarde (1708). Marlborough, chief commander of the British and Dutch troops, is referred to by name; the 'Hero of Nassau' indicates Hendrik van Nassau-Ouwekerk (Lord Overkirk), who led the Dutch troops. The 'German hero' is the imperial chief commander Eugene of Savoy.

*Triumph, o Batavians,
Triumph, Hero of Nassau,
With Prince Marlborough in the field.
Triumph, o German hero,
Triumph, o Batavians,
Triumph all together in the field.*

From N.F. le Grand, Triomf der Batavieren (ca. 1709)

18 Lang moet Held Vendome leeven

Het tweede lied moet zijn geschreven tijdens het beleg van Lille. Het ademt een mengeling van sarcasme en bewondering voor de bekwame tegenstander Vendôme.

Lang moet Held Vendome leeven,
Die Bouflers zoo krygskunstig *styft, *steunt
En doet Ryssel aedem geven,
Dat het onverwonnen blyft,
Door den vyand t'aller zyden
Steets den toevoer af te snyden,
't Geen hen sidd'ren doet en beeven;
Lang moet Held Vendôme leeven.

Uit: N.F. le Grand, *Triomf der Batavieren* (ca. 1709)

19 Zyt welkom, o dapp're Helden

Na een uitzonderlijk lang seizoen worden de geallieerde soldaten thuis als helden ontvangen. Frankrijk, in de gedaante van de rivier de Seine, wordt bespot.

Zyt welkom, ô dapp're Helden,
Die naar veel moeyt en vlyt
Weer keerd met glory uyt den stryd;
Hoe sal men best uw daaden melden,
Waar voor de Seine bleek en naar
Vol schrik naar zyn oorsprong wyken,
En zig voorspeld nog meer gevaar,
Daar hy met lauw'ren dagt te pryken?

Uit: N.F. le Grand, *Triomf der Batavieren* (ca. 1709)

18 Long may the hero Vendome live

The second song must have been written during the siege of Lille. It exudes a mix of sarcasm and admiration for the capable opponent Vendôme.

*Long may the Hero Vendome live,
Whose arts of war support Boufflers so well.
And gives Lille breathing room,
So that it remains unconquered.
By steadily off the supplies of the
Enemy on all sides.
That makes them shake or tremble;
Long may the hero Vendome live.*

Text and music from N.F. le Grand, Triomf der Batavieren (ca. 1709)

19 Welcome, o brave Heroes

After an unusually long season the allied soldiers were greeted as heroes at home. France, in the person of the river Seine, comes in for mockery.

*Welcome, o brave heroes,
Who after much trouble and effort
Are returned with glory from the fight;
How shall we best report your deeds,
For which the Seine, pale and sickly,
Retreated in terror to his source,
And there fears yet more danger,
While he had thought to be sporting laurels?*

Text and music from N.F. le Grand, Triomf der Batavieren (ca. 1709)

De bloedigste slag uit de Spaanse Successieoorlog was die bij het Noord-Franse gehucht Malplaquet (11 september 1709). Technisch gesproken behaalden de geallieerden de overwinning – de Fransen verlieten als eersten het slagveld – maar de verliezen waren enorm. De schattingen van het aantal doden aan geallieerde zijde lopen uiteen van 18.000 tot 24.000 en bij de Fransen van 11.000 tot 15.000 man. De Franse bevelhebber Villars schreef aan Lodewijk XIV: 'Als God ons nog eens zo'n slag laat verliezen, kan Uwe Majesteit er op rekenen dat al zijn vijanden vernietigd zijn'. Vooral het Nederlandse leger werd bij deze pyrrusoverwinning ernstig verzwakt.

Van de volgende bevelhebbers in de slag kennen we een marsmelodie:

[20] Mars van den Prins Eugenius

Prins Eugenius van Savoye (1663-1736), opperbevelhebber van de troepen van de Duitse keizer. De melodie werd gecomponeerd door de Engelse organist Jeremiah Clarke (ca. 1704), maar was ook populair in de Nederlandse Republiek.

Melodie: Jan van Elsland, *Gezangen* (1717)

[21] Mars van Marlbouroug

John Churchill (1650-1722), eerste hertog van Marlborough, opperbevelhebber van de Britse en Nederlandse troepen te velde. Marlborough en Prins Eugenius konden uitstekend samenwerken, wat een zegen bleek voor de Alliantie.

Melodie: Jan van Elsland, *Gezangen* (1717)

The bloodiest battle in the War of the Spanish Succession was the one near the Northern French hamlet of Malplaquet (11 September 1709). Technically speaking the allies won the victory –the French left the battlefield first– but the losses were enormous. The estimates of the allied dead range from 18,000 to 24,000 and on the French side from 11,000 to 15,000. The French general Villars wrote to Louis XIV: ‘If God lets us lose one more battle like that, Your Majesty can count on all his enemies being destroyed.’ Especially the Dutch army was seriously weakened by this Pyrrhic victory.

We have march melodies for the following generals in the battle:

[20] Prince Eugene's March

Prince Eugene of Savoy (1663-1736), chief commander of the troops of the German emperor. The melody was composed by the English organist Jeremiah Clarke (ca. 1704), but was also popular in the Dutch Republic.

Melody: Jan van Elsland, Gezangen (1717)

[21] Marlborough's March

John Churchill (1650-1722), First Duke of Marlborough, chief commander of the British and Dutch troops in the field. Marlborough and Prince Eugene worked together marvellously, which turned out to be a real blessing for the Alliance.

Melody: Jan van Elsland, Gezangen (1717)

[22] De jonge Prins van Vrieslandt I

Johan Willem Friso van Nassau-Dietz (1687-1711), prins van Oranje en reeds als minderjarige stadhouder van Friesland. Johan Willem Friso nam als generaal deel aan de slag bij Malplaquet, waarin hij zich dapper, om niet te zeggen roekeloos gedroeg. Een misverstand tussen hem en Marlborough kostte duizenden Nederlandse soldaten het leven.

Melodie: *Hollantsche Schouburgh I* (1714)

[23] De Mars van Oxenster

Bengt Oxenstierna jr (1670-1709), een Zweedse gravenzoon die in de Republiek opgroeide en het tot kolonel in het Staatse leger bracht, sneuvelde aan het begin van de slag bij Malplaquet, aan de zijde van prins Johan Willem Friso. Oxenstierna's mars is afgeleid van een Frans drinklied, 'Amy rions bouvons chantons dansons'.

Melodie: *Hollantsche Schouburgh XI* (1717)

[24] De jonge Prins van Vrieslandt II

Naast de gebruikelijke melodie van de Mars van de Jonge Prins van Friesland (I) was er ook een andere (II), die één keer in een Haarlems liedboek is afgedrukt. Juist dit zeldzame alternatief werd in de twintigste eeuw door militaire kapellen gespeeld als vervanging voor het Wilhelmus bij officiële gelegenheden waarbij de koningin niet aanwezig was.

Melodie: *Het vermaaklyk buitenleven* (1716)

[25] De Mars van Villars & 't Vervolg van de Mars

Claude Louis Hector de Villars (1653-1734), de Franse maarschalk die het slagveld van Malplaquet gewond had moeten verlaten.

Melodie: *Boerenlietjes* ed. Mortier V (1709)

22 The young Prince of Friesland I

Johan Willem Friso van Nassau-Dietz (1687-1711), Prince of Orange, and stadtholder of Friesland already as a minor. Johan Willem Friso took part as general at the battle near Malplaquet, in which he behaved bravely, if not to say recklessly. A misunderstanding between him and Marlborough cost thousands of Dutch soldiers their lives.

Melody: Hollantsche Schouburgh I (1714)

23 Oxenstierna's March

Bengt Oxenstierna (1670-1709), son of a famous Swedish count with the same name. Bengt jr grew up in the Republic and rose to colonel in the Dutch army. He died at the start of the battle near Malplaquet, at the side of Prince Johan Willem Friso. Oxenstierna's march is based on a French drinking song, 'Amy rions bouvons chantons dansons' (Friend, let us laugh, drink, sing, dance).

Melody: Hollantsche Schouburgh XI (1717)

24 The young Prince of Friesland II

Alongside the usual melody of the March of the Young Prince of Friesland (I) there was another (II) which was printed just once in a songbook from Haarlem. Precisely this rare alternative was played in the twentieth century by military ensembles as a replacement for the Wilhelmus (the Dutch national anthem) at official occasions at which the Queen was not present.

Melody: Het vermaaklyk buitenleven (1716)

25 Villars's March and its Sequel

Claude Louis Hector de Villars (1653-1734), the French marshal who had to leave the battlefield at Malplaquet, wounded.

Melody: Boerenlieties ed. Mortier V (1709)

[26] Marche van Boufflers

Louis-François de Boufflers (1644-1711), de Franse bevelhebber tijdens het beleg van Lille en degene die de Franse aftocht in goede banen leidde aan het einde van de slag bij Malplaquet, toen opperbevelhebber Villars buiten gevecht was gesteld. De melodie die in de Republiek bekend stond als de Mars van Boufflers is opmerkelijk genoeg van de Engelsman Jeremiah Clarke, die hem rond 1700 componeerde als The Prince of Denmark's Marche – ongetwijfeld voor prins George van Denemarken (1653-1708), de gemaal van de Britse koningin Anne. De mars is wereldberoemd geworden onder de titel Trumpet Voluntary.

Melodie: *Boerenlieties V* (1710)

In 1710 en 1711 dringen de geallieerden steeds dieper vanuit het noorden Frankrijk binnen. Lodewijk XIV wil onderhandelen, maar een conferentie in Geertruidenberg loopt op niets uit. Na interne politieke verschuivingen gaat Engeland evenwel een andere koers varen. Men begint in het geheim te onderhandelen met de Fransen, om de eigen belangen veilig te stellen tegenover die van de bondgenoten. Havik Marlborough wordt ontslagen. Als diens opvolger Ormonde in 1712 prins Eugenius in de steek laat, slaat de Franse bevelhebber Villars terug en herovert hij Denain en talrijke andere Franse steden. Tijdens de vredesbesprekingen in Utrecht worden de geheime afspraken van Fransen en Engeland bevestigd en krijgen de bondgenoten slechts een bescheiden aandeel in de buit toebedeeld. De Duitse keizer bedankt voor de eer en vecht alleen door. Bij het tekenen van de Vrede op 11 april 1713 heeft Engeland inderdaad veruit de meeste voordelen uit onderhandelingen gesleept. De Nederlandse Republiek moet tankenkarsend genoeg nemen met Venlo, Roermond en de 'barrière'; dat wil zeggen, het mag weer troepen legeren in Zuid-Nederlandse vestingsteden. Frankrijk krijgt veel van het verloren gebied terug, inclusief Lille, maar het is wel praktisch failliet. Ook de Republiek heeft financieel zwaar geleden onder de oorlog en is voortaan geen grootmacht meer, terwijl Groot-Brittannië de schade goed kan dragen en een bloeiende toekomst tegemoet gaat.

[27] De Marschal d'Uxelles

Nicolas Chalon du Blé (1652-1730), markies van Uxelles, maarschalk van Frankrijk sinds 1703, onderhandelde in Utrecht namens de Franse koning. Hij was een van de coryfeeën van het congres, in wiens verblijf een voortdurende afwisseling van grootse diners en groots vermaak heerste, aldus schandaalchro-

[26] Boufflers's March

Louis-François de Boufflers (1644-1711), the French commander during the siege of Lille and the one who led an orderly French retreat at the end of the battle near Malplaquet, when chief commander Villars was put out of the fighting. The melody known in the Republic as Boufflers's March is, amazingly enough, by the Englishman Jeremiah Clarke, who composed it around 1700 as the Prince of Denmark's Marche –no doubt for Prince George of Denmark (1653-1708), the consort of the British Queen Anne. The marche has become worldfamous under the title Trumpet Voluntary.

Melody: Boerenlieties V (1710)

In 1710 and 1711 the allies pushed ever deeper into France from the north. Louis XIV wanted to negotiate, but a conference in Geertruidenberg (near Breda) came to nothing. After some internal political maneuvering, England charted another course. They began to negotiate in secret with the French, to protect their own interests against those of their allies. Marlborough the hawk was fired. When his successor Ormonde left Prince Eugene in the lurch, the French commander Villars struck back and recaptured Denain and numerous other French cities.

During the peace conference in Utrecht, the secret agreements between France and England were confirmed and the allies were dealt out only a modest share in the prize. The German emperor said thanks for the honor and kept fighting on alone. At the signing of the Peace on 11 April 1713 England had indeed managed to grab the most advantage out of the negotiations. The Dutch Republic, gnashing its teeth, had to make do with Venlo, Roermond, and the 'barrier': it could again place troops in fortified cities in the Southern Netherlands. France recieved much of its lost territory back, including Lille, but it was practically bankrupt. The Republic too had suffered heavy financial losses in the war, and from then on was not a great power anymore, while Great Britain could weather the damage well and went forward into a bright future.

[27] The Marshal of Uxelles

Nicolas Chalon du Blé (1652-1730), marquis of Uxelles, marshal of France since 1703, negotiated in Utrecht in the name of the French king. He was one of the stars of the congress, in whose residence there was a constant swing of grand banquets and entertainments, according to Augustinus Fres-

niqueur Augustinus Freschot. De melodie van De Marschal d'Uxelles wordt elders aangeduid als 'giga', het ongecompliceerde Italiaanse zusje van de Franse gigue.

Melodie: *Boerenlietjes* XIII (1714)

[28] d' Uytrechtse Vreedden

Dat de Vrede van Utrecht niet erg gunstig uitpakte voor Nederland werd niet met de bevolking gecommuniceerd. Integendeel, men vierde de lang gewenste vrede uitbundig met zang en dans.

Melodie: *Boerenlietjes* XIII (1714)

[29] Victorie Lied over de Vreede tot Utrecht

In het volgende lied wordt de Vrede van Utrecht als een overwinning voor Nederland gepresenteerd. De Nederlandse leeuw heeft in het afgelopen decennium samen met de Duitse adelaar en de Britten de ene na de andere overwinning geboekt.

Victorie Lied, over het sluyten van de Vreede, tot Utrecht den 11. April 1713. ende op den 14. Juny in 's Gravenhage plegtig gevierd.

Voys: Al wat men doet men kan geen, &c.

Komt Nederlanders nu met veel pleyzieren,
Verblyd u over deze Vreêde goed,
Vlecht groene mirtus blaen met lauwereien,
Weest dankbaer voor het geen ons land ontmoet.
Komt Batavieren, maekt nu goede cieren
Met hert en ziel te zaem,
En looft des Heeren naem.

Siet nu den Nederlandzen thuyt vergroten,
Den Leeuw met seven pylen brullen wreed,

chot. *The melody of the Marshal of Uxelles is elsewhere designated as a 'giga', the uncomplicated Italian sister of the French gigue.*

Melody: Boerenlieties XIII (1714)

28 The Peace of Utrecht

The fact that the Peace of Utrecht did not end to the Netherlands' advantage was not communicated to the populace. On the contrary, people celebrated the long-awaited peace exuberantly with song and dance.

Melody: Boerenlieties XIII (1714)

29 Victory Song about the Peace of Utrecht

In the following song the Peace of Utrecht is presented as a victory for the Netherlands. The Dutch lion in the previous decade, together with the German eagle and the British has racked up one victory after the other.

Victory song, about the making of the Peace, celebrated solemnly at Utrecht on the 11th of April 1713 and on the 14th of June in The Hague.

Tune: Everything one does, one can not, &c.

*Come, Netherlanders, now full of delight,
Rejoice over this good Peace,
Weave now green myrtle leaves with laurels,
Be thankful for what has happened to our land.
Come, Batavians, celebrate a merry festival
With heart and soul together,
And praise the name of the Lord.*

*See the Netherlands' garden expand,
The Lion with seven arrows roaring ferociously*

Gaet van Nimwegen af, beschoud de loten,
Wat dat hy kreeg van jaer tot jaer al beet:
Wat voor revieren, met wat playzieren,
Hy veylig overkwam;
Voor hem wast als een dam.

Hy was met d'Adelaer en Brit gevlochten
Als eenen snoer; waer braken sy niet door?
Thien jaer bekwamen sy al wat sy sochten *nergens
En bleven *nieuwens met haer macht staen voor:
Fort of casteelen, wonnen met *speelen, *gemak
Ja steden sterk en fier, dwongen sy door het vier.

De vreugd en blydschap ende vrolicheden,
Die men nu siet door heel gants Nederland,
Dat God onz' Hoog Mogende Staet heeft *Vreêde*
Gezonden hier, 'k wens uyt syn milde hand,
Is niet te schryve, de vreugds bedryve,
God sy gedankt voor't goet, de *Vreê* van duer zyn moet.

Tekst: *De gekroonde Utrechtse Vreede* (1718)

Melodie: J. van Elsland, *Gezangen* (1717)

[30] Lof van de Vreugde Theaters

Om de Vrede van Utrecht te vieren werden in Den Haag diverse feestbouwsels met allegorieën opgericht. De Staten Generaal bouwden een 'theater' (triumfboog) in de Haagse Vijver, de Staten van Holland in dezelfde Vijver een 'kunstig schouwtoneel' en de stad Den Haag een rijk versierde stelling naast het stadhuis met ooievaars uit wier bek wijn spoot. Alles 's avonds feestelijk verlicht en bekroond met vuurwerk, zodat de bevolking naar hartelust kon zingen, dansen en drinken.

*Begin at Nijmegen and behold which areas
He has devoured from year to year:
What rivers, with what pleasures,
He safely crossed;
For him it was as safe as crossing a dam.*

*He was braided with the Eagle and the Brit
Like a cord; where did they not break through?
Ten years they gained everything they sought
And nothing anywhere stood before their power:
Fort or castle, won with ease,
Yes, cities strong and proud, they forced with fire.*

*The joy and happiness and rejoicing
Now seen throughout all of the Netherlands,
Now that God has sent peace to our
High and Mighty State, from his generous hand,
Cannot be described, these expressions of joy.
God be thanked for this goodness; the peace must be lasting.*

Text: De gekroonde Utrechtse Vrede (1718)

Melody: J. van Elsland, Gezangen (1717)

30 In Praise of the Celebration Theatres

To celebrate the Peace of Utrecht, various festive allegorical structures were set up in The Hague. The States General built a 'theatre' (a triumphal arch) in the Vijver (a pond near the administrative centre); in the same Pond the States of Holland built an 'artistic showplay' and the city of The Hague set up an ornate stage next to city hall with storks whose beaks spouted wine. All of this was festively lit at night and topped with fireworks, so that the populace could sing, dance, and drink to their hearts' content.

Een nieuw liedje, tot Lof van de Beroemde en Uytmuntende Vreugde Theaters, of de Tempels van Janus, die in 's Gravenhage in de Vyver staen opgeregt, en wat daer op is te Aenmerken, als mede voor het Stadhuys, ende op den Tooren, als de Vreugde wierd gevierd over den geslote Vrede, tussen Vrankryk en de Heeren Staaten Generael; op den 14 Juny 1713.

Voys: Ik Drink de Nieuwe Most, &c.

Juygd Batavieren t'zaem en looft des Heeren naem,
Die ons alhier een vaste vrede geeft,
Waer door onz' Nederland op nieuw herleefd,
Waer door d'Hollandze thuy
Gecierd is, en de Maegd haer kruyn
Nu steeds met lauw'ren is beladen.
Nu men in vree herleefd, het geen ons vreugde geeft.

Waer heeft oyt menschen hand diergelyke meer geplant
Als dit theater alhier principael,
't Geen gy hier siet van den Staet Generael?
Een vreugde tempel net,
Die siet men daer op 't kost'lykst, hier op let,
Met wapenen seer fraey en aerdig
Van de Provencies al tot seven in 't getal.

't Theater van Holland, is dat niet wel beplant?
Aenschouwd eens t'zaem de hoeken alle vier;
't Is als men 't siet een aengenaem pleyzier.
Den tempel wonder schoon
Van Janus staet daer ten toon,
Om aen hem offerhand' te geven
Voor 't lang gewenste goed, dat hy ons Neerland doet.

A new song, in Praise of the Famous and Excellent Celebration Theatres, or the Temples of Janus, which are set up in the Pond in The Hague, and what there is to see there, also in front of City Hall, and on the Tower, as the joyful Celebrations are held marking the conclusion of the Peace between France and the Lords of the States General, on the 14th of June 1713.

Tune: I drink the new wine, &c.

*Rejoice Batavians, praise the name of the Lord together,
Who has given us a lasting peace,
So that our Netherlands rises to new life,
So that our Holland's garden
Is decorated, and the Maiden's head
Is ever bedecked with laurels.
Now we live anew in peace and happiness.*

*Where have men ever built the like
Of this beautiful theatre
That you see here, from the States-General?
A theatre of celebration,
At its most ornate, notice;
With coats of arms, very beautiful and charming,
Of all the Provinces, seven in number.*

*The theatre of Holland, is that not finely furnished?
Look at its four corners all together;
It is such a joy to see.
The beautiful temple of Janus
Is there on display,
As an offering
For the long-awaited boon that he grants our Netherlands.*

Triomfboog ('theater') in de Haagse hofvijver en stellage met vuurwerk afgestoken in opdracht van de Staten Generaal, ter viering van de Vrede van Utrecht, op 14 juni 1713. In het midden een schilderij van Vrede en Overvloed. Gravure door Daniël Stopendael naar een ontwerp van Daniël Marot I.

Triumphal arch ('theatre') in The Hague Vijver or Hofvijver pond and platform for fireworks commissioned by the States General, on 14 June 1713. In the centre a painting of Peace and Abundance. Engraving by Daniël Stopendael after a design of Daniël Marot (I).

De Vyver staet in brand door 't vier aen alle kant.
Siet de piktonnen op de staken staen,
Wyl 't vierwerk zich alhier laet hooren aen.
Het Haegs stadhuys niet min
Dat is gecierd als 't hof van een godin;
Twee oyevaers staen daer beneven,
Een leeuw tussen haer leyd met grote moedigheyd.

Spoege het Bachus nat,
Dat ons maekt vol en sat,
Terwyl men siet al op den tooren hoog
Lantarens die in ieder menschen oog
Alhier seer netjes staen, zeer deftig met ligt wel belaen.
Dus is den Haeg vercierd heel aerdig
Met vier aen alle kant; 't schijnt hier als in den brand.

Gaet nu de straten door, geef op 't gemeen gehoor,
Wyl dat men hier te samen singd en springd,
Dat haer geluyd door 't drift der wolken dringd.
Veel vier aen alle kant,
Dat siet men heede alhier in den brand;
En drinken de gezondheyd samen,
Al van ons Neerlands Staet.
'k Wens dat het haer wel gaet.

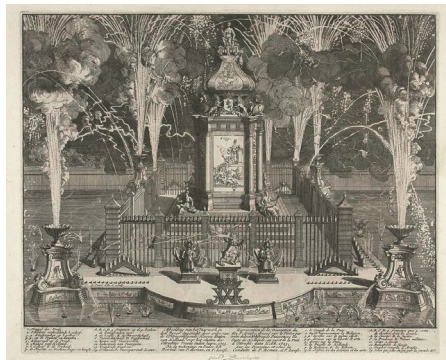
Tekst: *De Gekroonde Utrechtse Vrede* (1718)
Melodie: J. van Elsland, *Gezangen* (1717)

*The Pond is alight with fire on all sides.
See the cressets perched on their poles,
While the fireworks resound.
The Hague city hall is no less
Decorated, as a goddess's garden;
Two storks stand alongside as well,
And a lion of great courage lies between them.*

*The storks squirt the liquid of Bacchus,
Filling us to our hearts' content,
While high up on the tower
All see the lanterns
Hung so beautifully, and lit so finely.
Yes, The Hague is decorated really wonderfully,
With fire on all sides; it looks as if it's on fire.*

*Walk down the streets, listen to the crowds,
While people sing and dance together,
Their sound reaching even to the clouds.
Fireworks on all sides,
That's what you see here today;
And drinking toasts together
To our State, the Netherlands.
I wish her all the best.*

*Text: De Gekroonde Utrechtse Vrede (1718)
Melody: J. van Elsland, Gezangen (1717)*

Stellage met vuurwerk in de Haagse Hofvijver. Bijdrage van de Staten van Holland en West-Friesland (waarnaar de vervlochten letters H en W op de voorgrond verwijzen), 14 juni 1713. In het midden een schilderij met de tempel van Janus. Gravure van Bernard Picart.

Platform for fireworks in The Hague Hofvijver pond, commissioned by the States of Holland and West-Friesland (to which the letters H and W in the foreground refer), 14 June 1713. In the centre a painting of the temple of Janus. Engraving by Bernard Picart.

31 De Spaansse Oorlogh

Men vraagt zich af naar welke Spaanse oorlog de titel van dit stukje verwijst. Naar de Spaanse Successieoorlog? Dat zou kunnen, maar waarschijnlijker betreft het één bilateraal onderdeel van het complexe conflict, namelijk de oorlog tussen Nederland en Spanje. Die was in 1713 nog niet ten einde. Weliswaar werden op 11 april 1713 in Utrecht de belangrijkste verdragen gesloten, maar er moest nog veel meer worden onderhandeld om een einde te maken aan de hele Successieoorlog. De Republiek en Spanje tekenden afzonderlijk op 26 juni 1714, ook in Utrecht. Wellicht werd er bij de vieringen van de Spaanse vrede gedanst op de muziek van deze vrolijke bourrée.

Melodie: *Hollantsche Schouburgh* VII (1721)

32 Vreugden Lied op de Vreède met Spanje

Dat de vrede die de Republiek en Spanje afzonderlijk in 1714 tekenden aanleiding gaf tot vreugde, blijkt uit het volgende lied. Er waren fakkels en vuurwerk. Eindelijk kunnen we weer handel drijven op Spanje, verzucht men. Dan kunnen we weer Spaanse wijn drinken en van vijgen, rozijnen en sinaasappels genieten.

Vreugden Lied, op het Teekenen van de Vreède, tussen den Koning van Spanjen, en de Hoog Mog: Heeren Staaten Generael der Vereenigde Nederlanden; getekend tot Utrecht den 26. Juny 1714. waer op den 27. dito in 's Gravenhage groote Vreugden is bedreven.

Stem: Ik Vryden een Meysje teer.

Maekt nu vreugd aen alle kant,
Kom gy oude Batavieren,
Steekt piktonnen in den brand,
Laet nu de vuurwerken zwieren,
Dankt den Heer met veel ootmoed
t'Zamen voor het groote goed,
Dat hy nu ons Neerland doet.

Tekst: *De gekroonde Utrechtse Vreede* (1718)

Melodie: *Hollantsche Schouburgh* I (1714)

31 The Spanish War

One may ask which Spanish War this piece is referring to. To the War of the Spanish Succession? Possibly, but more likely it refers to one bilateral part of this complex conflict: the war between the Netherlands and Spain. This did not end in 1713. Although on 11 April 1713 the most important agreements were signed in Utrecht, much more negotiation was necessary to end all of the War of the Spanish Succession. The Dutch Republic and Spain signed separately on 26 June 1714, also in Utrecht. Possibly during the celebrations people danced to the music of this merry bourrée.

Melody: Hollantsche Schouburgh VII (1721)

32 Song of Celebration on the Peace with Spain

This song affirms that the peace agreement between the Republic and Spain in 1714 was another cause for celebration, including torches and fireworks. Finally we can do business in Spain again, says the song, and buy Spanish wine, figs, raisins, and oranges.
Song of Celebration on the Signing of the Peace between the King of Spain and the High and Mighty Lords of the States-General of the United Netherlands, signed in Utrecht on the 26th of June 1714, and celebrated on the 27th in The Hague.

*Celebrate all around,
Come you old Batavians,
Set cressets alight,
Let the fireworks whirl,
Thank the Lord together with great humility,
For this wonderful boon
That he now grants the Netherlands.*

*Text: De gekroonde Utrechtse Vrede (1718)
Melody: Hollantsche Schouburgh I (1714)*

Ondertekening van de Vrede van Utrecht in het Utrechtse stadhuis, 1713.
Ets van S.F., uitgegeven door Isaak Tirion, 1759.

*Ratification of the Peace of Utrecht in the Utrecht town hall, 1713. Etching
by S.F., published by Isaak Tirion, Amsterdam 1759.*

Nu de lang gewenste Vree,
Weer met Spanjen is gesloten,
Tot blyschap van land en stee,
Ja tot vreugd van kleyn en grooten:
Koopman schept nu goede moed,
Laet uw schepen vol en soet
Nu uytvaren met 'er speed.

Spaenze wynen goed van smaek,
Haeld die nu naer uw begeeren,
Waer mee sich den mensch vermaek;
U sal nu geen vyand deeren.
Ja ook vyge wonder schoon
En rozyne fraei ten toon,
d'Appel ciena spant de kroon.

Zeeman, weest nu heel verheugd,
Gy kond nu sonder bezwaren
En met een volkomen vreugd
Nu de gantsche zee bevaren;
Geeft de Heer uw goede wind,
Gy wel haest een have vind,
Daer gy inkomt als een vrind.

Dankt nu t'zaem den God van al
Voor de Vreêde ons gegeven,
Op dat wy in 't aerdze dal
Hier noch lang in vrede leven
Met het ryk van Spanje schoon,
Die tot Utrecht fraey ten toon
Is gesloten met die kroon.

The long-awaited Peace
Is concluded with Spain,
To the joy of city and countryside,
Yes, both young and old rejoice.
Merchant, be of good cheer
Let your ships nice and full
Sail out with all speed.

Delicious Spanish wines,
Which are a pleasure for mankind,
Buy them up now as much as you want,
No foe will harm you now.
Yes, and buy beautiful figs too,
And raisins, so lovely to see,
And oranges, the crowning joy.

Sailor, rejoice,
You can now sail the wide sea
Without hindrance
And with perfect happiness;
If the Lord gives you a fair wind
You will soon find a harbor,
And be welcomed there as a friend.

Now together thank the God of all
For the Peace given to us,
That we in this earthly vale
May yet live long in peace
With the lovely empire of Spain,
Which was concluded here in Utrecht
With the crown, so fine, for all to see.

Semi-allegorische voorstelling van de ondertekening van de Vrede van Utrecht in 1713. Boven de tafel zweven Vrede en de Overvloed. Prent vervaardigd door Anna Folkema naar ontwerp van haar broer Jacob, Amsterdam 1723.

Semi-allegorical representation of the ratification of the Peace of Utrecht in 1713, Peace and Abundance floating above the table. Etched and engraved by Anna Folkema after a design by her brother Jacob, Amsterdam 1723.

33 De Dom van Utrecht

Een dansmuziekje ter ere van de Dom van Utrecht met zijn karakteristieke, 112 meter hoge toren, de hoogste van het land.

Melodie: *Hollantsche Schouburgh* IV (1718)

34 De verbeterde meysjes neering

Tijdens het congres was het in Utrecht een drukte van belang. Alleen al de diplomaten en hun gevolg waren bij elkaar zo'n duizend man. Allerlei lieden stroomden toe om zich aan de fraai uitgedoste vreemdelingen te vergapen. De 'meisjesnering' (prostitutie) beleefde gouden tijden. In het volgende lied komen de Utrechtse meisjes van plezier aan het woord. Ze kunnen het werk niet aan en roepen de hulp in van hun collegaatjes uit Den Haag, Amsterdam en Brabant. We laten ze dat doen in plat Utrechts.

De verbeterde meysjes neering, binnen de stad Utregt.

Voys: De mars van Marlenbourg. Of, Wat mag tog zyn de reden dat ik Tyter niet en hoor?

Wie sou [niet] altyd wenschen
Zulken zwier in dese stadt?
Het krielt'er van de menschen,
Alle dagen vol en zat,
Met schuyten en met wagen;
Yder na sijn behagen
Komen sy hier
Om haer pleyzier
En om de zwier
Te zien van al dat vreemde geslagt,
Dat hier in komt by dag en nagt.
Het is voorwaer
Te zien zeer raer
Haer kledings, koets en paerd.

33 The Utrecht Cathedral

A piece of dance music in honor of the Utrecht cathedral, with its characteristic 112-meter-high tower, the highest in the country.

Melody: Hollantsche Schouburgh IV (1718)

34 The Growing 'Girl Business'

Utrecht swarmed with activity during the congress. Just the diplomats and their retinue amounted to something like a thousand men altogether. All sorts of people flocked to town to gape at the fancily-dressed foreigners. For the 'girl business' (prostitution), it was a grand old time. In this song the 'pleasure girls' of Utrecht have their say.

The growing 'girl business' in the city of Utrecht.

Melody: Marlborough's March, or, But why can it be that I don't hear Tyter?

*Who wouldn't always want it
To be so glamorous in this city?
It's crawling with people
Crammed full every day
With barges and wagons,
Each to his own interests
They come here
To have fun
And see the show
Of all the foreign people
That arrive here day and night.
It is truly
wonderfully strange
To see their clothes, their horse and carriage.*

Viering van de Vrede van Utrecht in een dorp, met boeren dansend op de tonen van de doedelzak. "Zomer-Vrede-Jong-Spel der dorpingen", gravure door Abraham Allard. 1713.

Peasants celebrate the Peace of Utrecht in their village, dancing to the sound of the bagpipes. "Summer Peace Dance Party of Young Villagers", engraved by Abraham Allard, 1713.

De dogters van pleyziertje
Schikken haer nu mooytjes op:
Katrinjte, Antje, Knierjte,
Yder lijkt een kermis pop,
Met kwikken en met strikken,
Somtjds met veel *te bikken: *sexy
De muyltjes root,
De borsjes bloot,
Een valsche *boot, *juweel
Het haer gepoejert en gekrult,
Het oog dat moet tog sijn vervult,
Een ketting stout
Van *pothuys gout, *nep
Zo word men vast *gelult. *gefopt

Weg met het speldewerke,
Brajen moet nu aen een kant;
Men moet sijt hart versterken
Met een *figelante kwant. *vrolijke

Ik won, zey Scheele Kaetje,
Gisteren noch een ducaetje,
En daer noch by
De *likpot vry, *gratis drank
Gelovet my.

Lekkere zoete *wijn brulee, *gloeiwijn
Gezuykerde coffy ende thee.
Maffoy allon, 't is hier nu bon,
Voor deez' was 't povertie.

The 'daughters of pleasure'
 Now trick themselves up,
 Katrijtje, Antje, Kniertje,
 Each one looks like a carnival puppet,
 With frills and ribbons,
 Looking good enough to eat
 With red slippers
 And bare breasts,
 Fake jewels,
 Hair powdered and curled,
 One has to delight the eye, after all!
 A heavy chain
 Of fake gold –
 That's how they're lured in.

Put away your lacework,
 Lay your knitting aside;
 Buck up your heart
 With a cheerful fellow.
 Cross-eyed Katie says,
 'Yesterday I won a ducat,
 And with that,
 A free drink,
 And that's the truth.
 Delicious mulled wine,
 Sweet coffee and tea,
 Ma foi! Allons! what fun it is here now,
 Compared to the poverty we had before.'

Afkondiging van de Vrede van Utrecht in Den Haag, 22 mei 1713.
 Gravure van P. Schenk.

Proclamation of the Peace of Utrecht in The Hague, 22 May 1713.
 Engraving by P. Schenk.

Het heugd my wel, zey Lijntje,
Dat ik mijn wel voor een *flap *kan drank
Liet achter het gardijntje
soene, en dat *met een snap. *in een ommezien
Nou zwaeyd 'er *beter schijven; *meer geld
Mogt dit maer so wat blijven,
Zo was 'er kans
En goe avans
Om dan althans
Te vergaren een groote som,
Want onse nering gaet nu bon.
Daerom kom dan,
O Amsterdamse meysjes, wacht niet lank.

Komt gy ook, Haegse meysjes,
Want het vald ons hier te hart.
Komt tog om een speelreysje,
En wy wagte u met smart.
Komt Brabantse susjes,
Die veel houwen van de kusjes
En vroeg en laet
Langes de straet
Uyt kruysen gaet:
Hier wind men geld in overvloed,
De nering is hier wonder goet.
Komt dan subijt,
't Is meer dan tijd
Og lieve meysjes zoet.

Tekst: *Het wydberoemde Overtoompje* (1731)

Melodie: Jan van Elsland, *Gezangen* (1717)

*'I remember very well,' says Lijntje,
'That for the price of a drink
I let myself be kissed behind the curtain
In the blink of an eye.
There's more money to be made now;
May it stay that way for awhile,
Then there is a chance
For a good advance
Or at any rate
To put away a good pile
Because our business is good these days.
So come then,
O girls of Amsterdam, don't wait long.*

*Come too, you girls from The Hague,
There's more here than we can handle.
Come for a pleasure trip,
We await you keenly.
Come, sisters from Brabant,
You who love your kisses,
And who go out cruising
Early and late
Along the street.
Here we earn money aplenty,
The business here is booming.
Come right now,
The time is right
O sweet lovely girls.'*

*Text: Het wydberoemde Overtoompje (1731)
Melody: J. van Elsland, Gezangen (1717)*

This CD was made possible financially by:
Prins Bernhard Cultuurfonds Utrecht
Provinciaal Utrechts Genootschap
Treaty of Utrecht Foundation

Advisors:

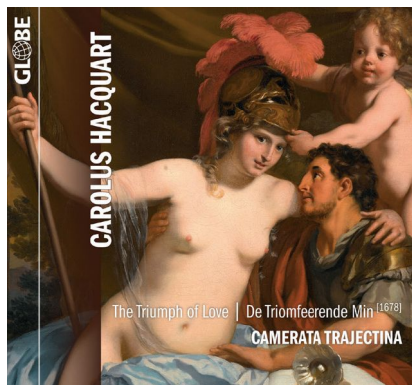
Lieven Baert, Martine de Bruin (Meertens Instituut), Donald Haks, Miek Houben, Jos Houtsma, Jos Koning, Luc Panhuysen, Erik Tigelaar

All arrangements are by Louis Peter Grijp, unless stated otherwise. Ornamentations and variations are by the individual instrumentalists.

www.camerata-trajectina.nl
www.liederenbank.nl
www.spanishsuccession.nl

Illustraties / Illustrations

16 (l)	Kunsthistorisches Museum, Wien
16 (r)	Château de Versailles
17 (l)	Musée du Louvre, Paris
17 (r)	Location unknown
18 (l)	Château de Versailles
18 (r)	Location unknown
19 (l)	Musée de Cambrai
19 (r)	National Army Museum, London
26	Rijksmuseum, Amsterdam
27	Rijksmuseum, Amsterdam
32	Rijksmuseum, Amsterdam
33	National Maritime Museum, Greenwich
44	Location unknown
45	Rijksmuseum, Amsterdam
50	The Hebrew University of Jerusalem
51	Rijksmuseum, Amsterdam
68	Rijksmuseum, Amsterdam
69	Rijksmuseum, Amsterdam
72	Museum Van Gijn, Dordrecht
73	Rijksmuseum, Amsterdam
76	Rijksmuseum, Amsterdam
77	Rijksmuseum, Amsterdam

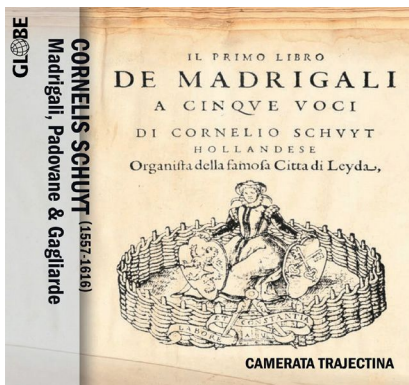

CAROLUS HACQUART

The Triumph of Love / De Triomferende Min
Camerata Trajectina
GLO 6069

The Seven Sins of Hieronymus Bosch /
De Zeven Zonden van Jeroen Bosch
Camerata Trajectina, Gerrit Komrij
GLO 6067

CORNELIS SCHUYT

Madrigali, Padovane & Gagliarde

Camerata Trajectina

GLO 6068

CALVINIST MUSIC FROM FRANCE AND THE NETHERLANDS

Camerata Trajectina

GLO 6064

GLO 5256

Artistic direction
Louis Peter Grijp

Producer
Erik Beljer

Engineer
Tom Dunnebler

Recorded
4-6 February 2013, Deventer

Production coordination
Paul Janse, Globe

Translations
Ruth van Baak Griffioen

Cover & booklet design
Roman Jans, New Arts International

Art direction
Marcel van den Broek, New Arts International

www.globerecords.nl

© & © 2013
Klaas Posthuma Productions
Made in The Netherlands

Globe™ is a registered trademark
of Klaas Posthuma Productions
Castricum, The Netherlands